Turkish Studies

Volume 14 Issue 3, 2019, p. 1077-1103

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22731

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 11.02.2019

✓ Accepted/Kabul: 10.06.2019

✍ Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (24.03.2019)-Referee 2 (25.02.2019)

This article was checked by iThenticate.

AHMED RİF'AT EFENDİ'NİN LÜGÂT-I TÂRÎHÎYYE VE COĞRÂFÎYYE ADLI ESERİNDE ŞÂİR BİYOGRAFİLERİ

Mustafa ARSLAN*

ÖZ

Bu yazının konusu, Tanzimat dönemi ansiklopedi, tarih ve sözlük yazarı olarak bilinen Yağlıkçı-zâde Ahmed Rif'at Efendi'nin (öl.1312/1894) *Lügât-ı Târihiyye ve Coğrâfiyye* adlı ansiklopedik eserindeki şair biyografileridir. Bu eser aslında, meşhur şahıslar ve müelliflerin biyografileri, önemli olaylar, tarih boyunca kurulmuş devletler ve belli başlı şehirlerin tarihi ve coğrafyaları hakkında alfabetik maddeler hâlinde bilgiler verdiğinden dolayı kapsamlı bir tarih ve coğrafya sözlüğü sayılırsa da öteki ilim ve fenlere dair pek çok bilgiyi de ihtiva etmesi bakımından genel bir ansiklopedi niteliği taşımaktadır. Tarih ve coğrafya ansiklopedisi olarak bilinen bu eserin içerisinde yer yer bazı şairlerin ve ediblerin kısa biyografilerine de verilmiştir. Bu şairler, bilinen şairler olsa da eserin bu yönüne dikkat çekmek ve içerisindeki şairlerin biyografilerini araştırmacıların istifadesine sunmak bu yazının temel amacıdır. Eserin VII ciltlik eski harfli matbu nüshası taranarak şair kimliği ile bilinen ve şiirle ve edebiyatla uğraşan, şahsiyetlerin biyografileri tespit edilmiş ve çevriyazıya aktarılmıştır. Bu şahsiyetlerin Türk Edebiyatı sahasından olmasına dikkat edilmiştir. Eser içerisinde Türk Edebiyatının hemen her dönemine ait 44 şair şair biyografisi tespit edilmiştir. Biyografilerin tespitinde, şairliği ile tanınmış şahsiyetlerin yanında, tasavvufi kişiliği, bilim adamlığı, devlet adamlığı ve başka yönleri ile öne çıkmış, bunun yanında şiirle ve edebiyatla uğraşmış kişiler de göz önünde bulundurulmuştur. Bu biyografiler, şairlerin hayatı ve edebî kişiliği çerçevesinde genel bir değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Rif'at Efendi, Lügât-ı Târihiyye ve Coğrâfiyye, biyografi, şair

Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.,
E-posta: musarslan19@gmail.com

POET BIOGRAPHIES AT AHMED RIFAT EFENDI'S DICTIONARY OF HISTORY AND GEOGRAPHY

ABSTRACT

The subject of this article is the biographies of the poets in the encyclopedic work *Dictionary of History and Geography* of Yaglıkci-zade Ahmed Rifat Efendi (d.1312/1894) who known as encyclopedia, history and dictionary writer at the the period of Tanzimat. This work, known as an encyclopedia of history and geography, contains some biographies of some poets and litterateurs as well. It is the main purpose of this article to take attention to this aspect of the work and to present the biographies of the poets to the benefit of the researchers, although these poets are famous poets, The biographies of the figures known with poetic and litterateur identities were identified in seven volumed printed copy of the work and transcribed to the current Turkish alphabet. It's been considered poets and litterateurs besides well-known personalities, sufistic personalities, scholars, and statesmen or the people come to the forefront with other specialities. We paid attention that these individuals were from the field of Turkish Literature. We detected *Dictionary of History and Geography* 44 biographies of poets belonging to almost every period of Turkish Literature in the work. These biographies have been subjected to a general evaluation within the framework of the life and litterateur personality of the poets.

STRUCTURED ABSTRACT

The subject of this article is the biographies of the poets in the encyclopedic work *Dictionary of History and Geography* of Yaglıkizade Ahmed Rifat Efendi (d. 1312/1894) who known as encyclopedia, history and dictionary writer at the the period of Tanzimat.

Ahmed Rifat Efendi was born in İstanbul. He is the son of Ispartali Mehmed Emin Efendi who is from the family of Şaban Çelebi more known as Yağlıkçı-zâde. After retiring from various state missions, he retired and died in İstanbul. His grave is in Emir Buhari dervish lodge in Fatih district. Ahmed Rifat Efendi who made scientific studies and have also recorded with his talent at painting in sources, is known with his dictionary of history and geography. It is considered as a good example of the encyclopedia that was attempted and completed individually in the nineteenth century at Ottoman period. Furthermore the outhor has studies named *Nakdû't-Tevarih*, *Tasvir-i Ahlak* and *Bergûzar* about morality. About the biography of the poet in classical Turkish Literature field

The sources that come to mind first is collections of poet biographies. In addition, *Şakayıkü'n-Numaniyye*'s translations and addendums which includes biographies of various statues, we can mention the various biographical works, arranged in accordance with positions and professions. It should be noted that there are sources, such as history books and encyclopedias, which do not contain a biography, but contain a biography of the poet. Şemseddin Sâmî's *Kâmûsu'l-A'lâm* and Ahmed Rifat Efendi's *Dictionary Of History*

and *Geography* can be counted as the primary type of encyclopedic works with the biography of the poets. *Dictionary Of History and Geography* was found that he is rich a biography a result of our review. Because of the work on all the biographies in the book will go beyond the scope of the article, we limit our work to the identification and evaluation of poets and writers who work only in the field of Turkish literature. In this article, first of all we analyzed 7-volume printed copy of the old letter and biographies of prominent personalities with the personality of the poet and outhor were identified and translated into Turkish Latin alphabet. It's been detected 44 poets and authors were spotted from 13th to 19th century. In addition to famous personalities, his poetic personality, scholarship, state mastery and other aspects came to the fore while biographies were identified, and biographies of the personalities who were involved in poetry were included in the article. It's similar as shape the presentation of poets in the classic collections of biographies of poets and biographical articals of poets at that work. Therefore, the detected biographies of poets has been subjected to a general evaluation by taking into consideration the studies carried out before on classic collections of biographies of poets. The elements of the literary personality which, played a role in promoting poets, like penname, title, nickname, family, kinship, birth, death, etc. identity informations; social and cultural situation such as education level, level of knowledge, profession and duties and his poetry, his authorship and his works are discussed, in this evaluation.

Because of the work is an encyclopedia, The names which identifies and features in accordance with article during that period were preferred. Some poets, name were given as in the classical collections of biographies, some are with just names, and others are given titles and nicknames. There are informations including date of birth and place of birth about the birth of poets at work. The number of poets with a date of birth is less. About the place of birth, especially in geographic locations there are different cities and city names. Determining who the poet is in terms of family, lineage and kinship relations of some of them have been shown at work. These promotions are sometimes given the name of one or more names in order to introduce the poet's family, sometimes from his past, and sometimes from his soviat environment. "Father" has been the most mentioned item among them. There are also poets who have been identified as "grandfather", "brother", "sister", "wife", "relative", "ancestors". It is possible to find information about the the date of birth and death of most of the poet. It's been subjected death dates related to death, abjad poems or phrases abot their deaths, graves, where they died, how old they died and how old they were. Some poets, along with the date of death and deaths. Abjad verses and phrases about some death of poets with dates of death were mentioned.

Information about poets such as education and their professions, careers, how they achieved this profession and career were also presented in the work,

There was not enough information and evaluation about the poet's literary personalities in the work. It is not only a biography book prepared for poets. Some of the poets were given with their pennames and some of them were introduced along with their real names,

nicknames and titles. Some examples from the poems are presented in addition to the personalities introduced by the works he wrote.

As a result of our research, It was observed that there was no scientific study except for a master's thesis on II. Volume of the Dictionary of History and Geography. With this study, it's been realized that the work was quite rich in terms of biography and it was revealed that there were also poet biographies among them. Collective presentation of poet biographies in the book will facilitate the process of filling a gap in this area. This study will also open the door to different scientific studies on that dictionary.

Keywords: Ahmed Rifat Efendi, Dictionary of History and Geography, biography, poet

Giriş

Eski Türk Edebiyatı alanında şair biyografileri ile ilgili ilk akla gelen kaynaklar şüphesiz “şuarâ tezkireleri”dir. Türk Edebiyatı alanında Ali Şir Nevâyî'nin *Mecâlisü'n-Nefâis* adlı eseri ile başlayan tezkire yazma geleneği Anadolu sahasında XVI. yüzyılda Sehî Bey, Latîfî ve Âşık Çelebi'nin yazdığı tezkirelerle devam etmiştir. XX. yüzyılda Mehmed Nâil Tuman tarafından yazılan *Tuhfe-i Nâilî*, bu geleneğin son dönemlere kadar sürdüğünün bir göstergesidir. Şuarâ tezkirelerinden başka, ilk defa Ahmed İsameddin Efendi tarafından Arapça olarak kaleme alınan, şeyhler ve bilginler başta olmak üzere çeşitli kesimlerin biyografilerini içeren *Şakayıku'n-Numaniyye*, bu eserin çeviri ve zeylleri de bu hususta önem arz etmektedir. Bunların yanında, mevki ve meslek sahiplerine göre düzenlenmiş biyografik eserlerden de söz etmek mümkündür. Bir de doğrudan biyografi kitabı olmayan ancak içerisinde şair biyografilerini de ihtiva eden çeşitli tarih kitapları ve ansiklopediler vb. kaynakların olduğunu belirtmek gerekir. İçerisinde şair biyografisi bulunan bu tür ansiklopedik eserlerin başında Şemseddin Sâmî'nin *Kâmûsu'l-A'lâm*'ını ve Ahmed Rifat Efendi'nin, *Lügât-ı Târihiyye ve Coğrâfiyye* adlı eserini saymak mümkündür.

A. Ahmed Rifat Efendi ve Eserleri Hakkında:

Ansiklopedi, tarih ve sözlük yazarı olarak bilinen Ahmed Rifat Efendi İstanbul'da doğdu. Daha çok Yağlıkçı-zâde adıyla tanınan Şa'bân Çelebi-zâde ailesinden Ispartalı Mehmed Emîn Efendi'nin oğludur. Yağlıkçı-zâde sanıyla tanındı. Küçük yaşta Maliye'ye girdi, burada yetişti ve sırasıyla 1284/1867 senesinde Bahriye Muhasebeciliği, 1285/1868 yılında İdâre-i Bahriye Reisliği, 1290/1873 senesinde Girit Defterdarlığı, 1294/1877 yılında İzmir Rûsumat Müdürlüğü sonra Islahat Komisyonu Üyeliği, Esham-ı Fevkalade Müdürlüğü, Selanik Defterdârlığı gibi memuriyetlerde bulunduktan sonra Muhasebât-ı Atika muhasebeciliğinden emekli oldu. 1312/1895 yılı başlarında İstanbul'da vefat etti. Kabri Fatih'te Emîr Buhârî Tekkesi'ndedir (Bursalı Mehmed Tahir 1342: III/61; Levend 1988: 466; Özcan 1989: 131; Arslan 2014).

Devlet hizmetlerinin yanı sıra ilmî çalışmalar yapan ve kaynaklarda ressamlık yönünün de olduğu kaydedilen Ahmed Rifat Efendi, oldukça hacimli bir ansiklopedi olan *Lügât-ı Târihiyye ve Coğrâfiyye* adlı eseri ile tanınmıştır. Bundan başka, tarihe ve ahlaka dair bazı eserleri de bulunmaktadır. Ahmed Rifat Efendi'nin diğer eserleri şunlardır:

1. **Nakdüt-Tevarih:** Yaratılıştan 1878 yılına kadar olan zamanı içeren genel bir tarih kitabıdır. Kronolojik olarak özet bilgiler veren bir el kitabı olup kaynak eser niteliği taşımamaktadır. Eser eski harflerle basılmıştır. (İstanbul, 1296).

¹ Şemseddin Sâmî'nin *Kâmûsu'l-A'lâm* adlı ansiklopedik eserindeki şair biyografileri üzerine üç yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (Tek, 2005; Kahraman, 2008; Nazik, 2008)

2. Tasvîr-i Ahlak. Alfabetik bir ahlakî terimler sözlüğüdür. Eser, eski harflerle ve yeni harflerle basılmıştır (İstanbul 1305; İstanbul 1975). **Bergûzar:** Kınalızade Ali Efendi'nin *Ahlâk-ı Alââ* adlı kitabının özeti mahiyetindedir. Eski harflerle basılmıştır (Hanya 1291). Bu eser daha sonra *Bergûzâr-ı Ahlâk* adıyla iki kere daha basılmıştır (İstanbul 1315, 1318). (Özcan 1989: 130, 131).

3. *Lügât-ı Târihiyye ve Coğrâfiyye*

Ahmed Rifat Efendi'nin en önemli ve en kapsamlı eseridir. Eser, yalnız tarih ve coğrafya sözlüğü değil, aslında meşhur şahıslar ve müelliflerin biyografileri, önemli olaylar, tarih boyunca kurulmuş devletler, milletler ve belli başlı şehirler hakkında bilgiler veren ve öteki ilim ve fenlere dair pek çok bilgiyi de ihtiva eden genel bir ansiklopedi niteliği taşımaktadır. *Lügât-ı Târihiyye ve Coğrâfiyye*, XIX. yüzyılda hazırlanmasına ferdi olarak teşebbüs edilip tamamlanabilmiş ansiklopedi çalışmalarının iyi bir örneği sayılır. Eser, bazı yanlış ve eksikliklerine rağmen, günümüzde bile müracaat kitabı olma özelliğini korumaktadır. Ahmed Rifat bu eserini daha sonra gerekli ilavelerle tashih etmiş, yeniden düzenlemiş fakat bu şekliyle bastırmaya muvaffak olamamıştır. Eser eski harflerle İstanbul'da VII cilt olarak basılmıştır (I,II,III. C. 1299; IV,V,VI. C. 1300). (Mehmed Tahir 1342, C.III s.61; Levend 1988, s.466; Özcan, 1989, s.131; Arslan, 2014). Halen eski harfli matbu nüshası kullanılmakta olan *Lügât-ı Târihiyye ve Coğrâfiyye*'nin II. cildi üzerine bir yüksek lisans tezi yapılmıştır (Erdoğan, 2017)². Bunun dışında VII ciltlik bu eser üzerine herhangi bir ilmî çalışma yapılmamıştır.

B. *Lügât-ı Târihiyye ve Coğrâfiyye*'de Yer Alan Şair Biyografileri Hakkında

Lügât-ı Târihiyye ve Coğrâfiyye, adından hareketle bir tarih ve coğrafya sözlüğü olarak algılanmaktadır. Genel bir ansiklopedi olan eserin, yaptığımız inceleme neticesinde biyografi konusunda da zengin olduğu görülmüştür. Oldukça hacimli olan bu eser içerisindeki biyografilerin tamamı ile ilgili yapılacak çalışma, bir makalenin sınırlarını fazlasıyla aşacağından, bu makale, sadece Türk Edebiyatı sahasında eser veren şair ve ediblerin tespiti ve değerlendirilmesiyle sınırlı tutulmuştur.

Bu makalede, öncelikle *Lügât-ı Târihiyye ve Coğrâfiyye*'nin VII ciltlik eski harfli matbu nüshası taranmış, şair ve edib kimliği ile öne çıkan şahsiyetlerin biyografileri tespit edilerek çevriyazıya aktarılmıştır. Eser içerisinde XIII. yüzyıldan yazarın kendi dönemine (XIX. yüzyıl) kadar olan zaman dilimine ait 44 şairve edibin yer aldığı görülmüştür. Biyografiler tespit edilirken, şairliği ile tanınmış şahsiyetlerin yanında tasavvufi kişiliği, bilim adamlığı, devlet adamlığı ve başka yönleri ile öne çıkmış, bunun yanında şiirle de uğraşmış şahsiyetlerin biyografileri de yazıya dâhil edilmiştir. Eserde şairliğinden söz edilmeyen ancak bugün farklı kaynaklardan ve elimize ulaşan edebî eserlerinden şair olduğu tasdik olunan veya şiir yazmasada edibliği olan şahsiyetlerin biyografilerine de çalışmada yer verilmiştir. Bu şairler bilinen şairler olsa da eserin bu yönüne dikkat çekmek ve içerisindeki şairlerin biyografilerini toplu olarak araştırmacıların istifadesine sunmak bu alanda bir boşluğu dolduracaktır.

² N. Erdoğan tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinin ulaşımına yazar tarafından kısıtlama konulduğundan tezi görme imkânımız olmadı. Çalışmanın mahiyeti tezin özetinde şu şekilde ifade edilmektedir: *Lugat-ı Tarihiyye ve Cografiyye*'nin ikinci cildinin ("B-P-T-S" harflerini içermektedir) transkripsiyonu yapılmış, şekil bilgisi, isim çekim ekleri ve isim yapım ekleri, Karahanlı Türkçesi, Harezmi-Kıpçak Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi'ndeki kullanımları metinde geçen örneklerle birlikte karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Sonra Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi'ndeki isimlere gelen çekim ve yapım eklerindeki dönemsel gelişim ve değişim örneklerle takip edilerek ortaya konulmuştur (Erdoğan, 2017).

1. *Lügât-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye*'deki Şair Biyografilerinin Tespiti³

Lügât-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye, her ne kadar bir biyografi kitabı olmasa da içerisinde XIII. yüzyıldan yazarın kendi dönemine (XIX. yüzyıl) kadar olan zaman dilimine ait 44 şair ve edibin yer aldığı görülmüştür. Eserde şairlerin biyografilerinin verildiği maddeler şuarâ tezkirelerindeki şairlerin sunumu ile şekli olarak benzerlik göstermektedir. Bu nedenle tespit edilen şair biyografileri, daha önce şuarâ tezkirelerinden hareketle yapılan tenkit ve değerlendirme çalışmaları (Tolasa, 2002; Kılıç, 1998) da gözönünde bulundurularak genel bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Bu değerlendirmede, şairin tanıtımında rol oynayan isim, mahlas, unvan, lakap, aile, soy, akrabalık, doğum, ölüm vb. kimlik bilgileri; öğrenim durumu, ilmi seviyesi, mesleği ve görevleri gibi sosyal ve kültürel durumu; şairliği, edibliği, âlimliği ve ortaya koyduğu eserleri gibi edebî kişiliği ile ilgili unsurlar ele alınacaktır.

Biyografisi tespit edilen şairler:

1. Âkif Paşa (öl. H.1264/M.1847)
2. Âşım Efendi (Mütercim) (H.1235/M.1819)
3. Âşık Paşa (öl. H.710/M.1310)
4. Bahâyi (Şeyhü'l-İslam) [öl. M.1063/H.1654]
5. Bâkî (öl. H.1008/M.1599)
6. Baykara [öl. M.911/H.1506]
7. Burhâneddîn (Kâdî Burhâneddîn) (öl. H.800/M.1397)
8. Cem (Cem Sultân) (öl. H.900/M.1494)
9. Fâzıl Beg (Enderunlu) (öl. H.1225/M.1810)
10. Fıtnat Hânım (öl. H.1194/M.1779)
11. Fuzûlî (öl. H.981/M.1563)
12. Gülşenî (öl. İbrâhim Efendi) (H.940/M.1533)
13. Hâcî Bayrâm-ı Velî (öl. H.833/M.1429)
14. Hâcî Bektaş-ı Velî (öl. H.738/M.1337)
15. Hâşmet Efendi (öl. H.1182 /M.1768)
16. Hüdâyi (öl. H.1038/M.1628)
17. İşâmeddîn Ahmed (Taşköprülü) (öl. H.961/M.1553)
18. İzzet Monlâ [öl. M.1245/H.1829]
19. Kânî (öl. H.1206/M.1791)
20. Lâmi 'î (öl. H.940/M.1533)
21. Leylâ Hânım (öl. H.1246/M.1830)
22. Mekki Muhammed Efendi (öl. H.1212/M.1797)
23. Mışrî (Şeyh Niyâzî Efendi) (öl. H.1087/M.1676)
24. Mîr 'alî Şîr (Nevâyî) [öl. M.906/H.1501]
25. Müstaķim-Zâde (öl. H.1202 / M.1787)
26. Nâbî (öl. H.1124/M.1712)
27. Nedîm [öl. M.1143/H.1730]
28. Nef'î (öl. H.1044/M.1634)
29. Nesîmî (Seyyid 'îmâdeddîn) (öl. H.820/M.1417)
30. Neş'et (Hâce Neş'et Süleymân Efendi) (öl. H.1222/M.1807)
31. Pertev (öl. H.1222/M.1807)
32. Sezâyî (öl. H.1051/M.1641)
33. Sırrî Hânım [öl. M.1294/H.1877]
34. Sürûrî (öl. H.1229/M.1813)

³ Biyografilerle ilgili yaptığımız tespit ve değerlendirmede; eserin eski harfli metni içerisinde Arap harflerine göre alfabetik olarak yer alan şair adları, günümüz Latin alfabesine göre sıralanmış ve ölüm tarihleri ile birlikte verilmiştir. Ölüm tarihleri yay ayrıç içerisinde olanlar eserin içerisinde verilen ölüm tarihleridir. Köşeli ayrıç içerisinde olanlar ise eser içerisinde ölüm tarihi verilmeyen sonradan bizim eklediklerimizdir.

35. Sürûrî (öl. H.969/M.1561)
36. Şemseddîn Ahmed (İbni Kemâl) (öl. H.940-941/M.1533)
37. Şeref Hânum (öl. H.1224/M.1809)
38. Vâsîf Beg (Enderunlu) (öl. H.1240/M.1824)
39. Vehbî (Sünbül-zâde) (öl. H.1214/M.1799)
40. Veysî (Bin Muhammed Üskübî) (öl. H.1037/M.1627)
41. Yaḥyâ Efendi, (Nev'î) (öl. H.1008/M.1598)
42. Yazıcı-Zâde (Muḥammed Efendi, Dâ'î) (öl. H.855/M.1451)
43. Yûnus Emre (öl. H.843/M.1439)
44. Yûsuf Sinâneddîn (Sinân Paşa) (öl. H.891/M.1486)

2. Şairlerin Kimlikleri İle İlgili Tanıtımlar:

a. İsim, Mahlas, Unvan, Lakab

Lügât-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye bir ansiklopedi özelliği taşıdığından Ahmed Rif'at verdiği bilgilere madde başı olarak o dönemde öne çıkan, o maddeyi en iyi tanıttacak isimleri tercih etmiştir. Bu nedenle bazı şairleri tezkirelerde olduğu gibi mahlaslarıyla, bazılarını isimleriyle bazılarını da unvan ve lakaplarıyla vermeyi tercih etmiştir. Bunun yanında eserinden hareketle tanıttığı şahıslar da vardır. Meşhur olan yönü ile madde başı olarak aldığı şairlerin diğer isimlerini, lakaplarını ve unvanlarını da zamana zaman zikretmiştir.

Mahlasları madde başı yapılarak tanıtılan şairler:

- Bahayî, “*Meşâhîr-i ‘ulemâdan Şeyhü’l-İslâm Bahâyî Efendi*”
 Bakî, “*Melik-i Şu‘arâ-yı Rûm Bâkî Efendi...*”
 Fuzulî, “*İsmi Muhammed bin Süleymân-ı Bağdâdî...*”
 Gülşenî, “*İbrâhim Efendi’nün mahlası ve lakab-ı heybetidür...*”
 Lâmi’î, “*İsmi Maḥmûd bin ‘Osmân’dur...*”
 Mekkî, “*Mekkî Muhammed Efendi Mekke-i Mükerreme kâdîsi Ḥalîl Efendi’nün şulbünden Mekke-i Mükerreme’de dünyâyâ gelerek...*”
 Nâbî, “*Urfâ’lı Yûsuf Nâbî Efendi...*”
 Nesimî, “*Aşıl ismi Seyyid ‘İmâdeddîn’dür. Haleb’de sâkin idi...*”
 Neş’et, “*Hoca Neş’et Süleyman Efendi...*” Vehbî, “*Sünbül-zâde lakabıyla şöhrat almışdur...*”
 Pertev, “*Muvakkît-zâde demekle ma‘rûf vaḥ‘a-nüvîs Muhammed Pertev Efendi...*”
 Sezayî, “*Kibâr-ı meşâyih-i müte‘ehhîrinden olup maskaḥ-ı re’si Edirne, ismi Ḥasan...*”
 Sürûrî, “*Fi’l-aşl Aṭana’lı ve ismi Muştafâ bin Şa‘bân olup...*”

İsim, lakab, unvan ve diğer yönleriyle tanıtılan şairler:

- Baykara, “*Ḥorasan hükümdârlarından bir zâtuñ lakabıdır ki aşıl ismi Hüseyin’dür.*”
 Burhaneddin, “*İsmi Ahmed şöhrati Kâdî Burhâneddîn...*”
 Hacı Bektâş-ı Velî, “*İsmi Muhammed’dür...*”
 İsmâeddin Ahmed, “*Künyesi Ebu’l-ḥayr...*”
 Mîr Ali Şîr, “*Nevâyî mahlasıyla şehir...*”
 Müstakim-zade, “*İsmi Süleymân Sa‘deddîn Efendidür...*”
 Yahya Efendi, “*Zamânında Nev’î Efendi nâmıyla yâd olunur...*”
 Yusuf Sinâneddîn, “*Sinân Paşa yahud Ḥâce Paşa diyü meşhûr...*”

Bu tür tanıtımların dışında sadece tanınmış isimleriyle madde başı yapılmış şairler vardır. Biyografisi verilen bu şahsiyetlerin bazılarının şairliği konusunda bilgi verilmese de biz, edebî eserlerinden ya da farklı kaynaklardan hareketle bunların şair ve edib olduğunu bildiğimiz için buraya dâhil ettik.

b. Şairlerin Doğumları İle İlgili Tanıtımlar:

Biyografisi verilen şairlerin doğumu ile ilgili, doğum tarihi ve doğumyeri gibi tanıtıcı bilgiler yer almaktadır. Bunlardan doğum yerine göre, doğum tarihi belirtilenlerin sayısı daha azdır. Doğum yerleri ile ilgili başta coğrafi mekânlar olmak çeşitli şehir ve kasaba isimleri yer almaktadır. Bu yerlerin bazılarının şairin doğduğu yermi yerleştiği mekân mı olduğu belli değildir. Burada asıl amacın mekânların tanıtımı ve tasvirinden ziyade şairin kimliğini belirleme çerçevesinde bir mekân tespiti yapmak olduğu anlaşılmaktadır.

Doğum tarihi ile birlikte doğum yeri verilen şairler:

Bâkî, “(H.933 ve M.1656) târihinde Fâtîh Câmî’i Şerîfî müezzînleerinden bir zâtuñ gehvâre-i şulbünden ser-nihâde-i ‘âlem-i vücûd oldı.”

Müstakim-zâde, “Dersa’ âdet’de (H.1131 ve M.1718) târihinde dünyâyâ gelüp...”

Neş’et, “(H.1148 ve M.1735) târihinde Edirne’de zînet-efzâ-yı ‘âlem-şühûd olup...”

Şeref Hanım, “(H.1224 ve M.1809) târihinde tevellüd itmişdür...”

Doğum yeri mekân olarak zikredilen şairler:

Âkîf Paşa, “Mevlidi Anaîtolı’da Bozok idi.”

Âşım, *İsmi Ahmed fi’l-aşl ‘Ayntâblı’dur.*”

Gülşenî, “Müşârün ileyh an-aşl Azerbaycân’lı...”

Hacı Bayram-ı Velî, “Ankara kurbünde Şolfaşl kıyâyesinden neş’etle...”

Hacı Bektâş-ı Velî, “Hôrâsân’da vâkı’ Nişâbü’r’da sâdât-ı kâzîmeden İbrâhimü’s-Şânî nâm zât-ı şerîfün şulbünden gelüp...”

Hüdayî, *Hâzret-i Hüdâyî fi’l-aşl Koçhişârlıdur.*

İsameddîn Ahmed, “Künyesi Ebu’l-hayr maskat-ı re’si Taşköpri...”

Mekkî, “Halîl Efendi’nün şulbünden Mekke-i Mükerrreme’de dünyâyâ gelerek...”

Sezayî, “Maskat-ı re’si Edirne...”

Sırrî Hanım, “Diyârbekr’de tevellüd eylemiş...”

Sürurî, “Fużâlâ-yı meşâyih-ı kirâmdan Gelibolı kaşabasında tevellüd ve...”

Vehbî, “Sünbül-i beden-i laîfî Mar’aş’da demîde-i bustân-ı vücûd oldı.”

c. Şairlerin Aile, Soy ve Akrabalık Yönünden Tanıtımı:

Şairlerin kimliğinin belirlenmesinde doğum tarihi ve doğum yerinin yanında aile, soy ve akrabalık ilişkileri de oldukça önemlidir. Eserde, şairin aile açısından kim olduğunun belirlenmesi ve tanıtılması amacıyla bazılarının aile, soy ve akrabalık ilişkilerine yer verildiği görülmüştür. Bu tanıtımın hiçbir zaman bir neseb veya şecere bilgisi ve belirlenmesi olmadığını söylemek gerekir. Bu tanıtımlar, bazen ailenin içinden, bazen geçmişinden bazen de yaşayan yakın çevresinden şairi tanıttak bir veya birkaç ismin verilmesi şeklindedir. Tespit ettiğimiz biyografiler içinde aile, soy ve akrabalık ilişkilerine hiç değinilmeyen şairlerin de yer aldığını söylemek gerekir. Bu akrabalık isimler arasında ailenin en temel unsuru olarak “baba” en fazla zikredilen unsur olmuştur. Bunun yanında “büyük baba”, “kardeş”, “kız kardeş”, “eş”, “akraba”, “soy” gibi akrabalık ilişkileri belirtilen şairler de bulunmaktadır. Kadın şairler için ise kimin eşi ve kimin kızı olduğu vurgulanmaktadır. Eserde, bu ilişkileri belirten “pederi”, “büyük pederi”, “sulbünden”, “neslinden”, “oğlu”, “mahdumu”, “kerimesi” “biraderi”, “zevcesi”, gibi akrabalık terimleri kullanılmıştır.

Âşık Paşa, “Karaman’da beş altı ay kadar taht-ı Selçûkî’ye cülûs iden Şeyh Muhlîş Paşa’nun oğlu ve e’izzeden (Elvân) Çelebi’nün pederidür.”

Bahayî, “Vâlîde cihetinden büyük pederi müftî-i meşhûr Ebu’s-Su’ûd Efendi ve pederi cihetinden Hâce Sa’deddîn Efendidür.”

Cem Sultan, “Fâtîh-i İstanbul Sulţân Muhammed-i şânî hâzretlerinün oğlu ve Sulţân Bâyezîd hâzretlerinün biraderidür.”

Fazıl Bey, “Ümerâ-yı müteğallibe-i Mısrıyye’den meşhûr Tâhir ‘Ömer’ün oğlu olup...”

Fıtnat Hanım, “Şeyh İsmâ‘îl Efendi-zâde Es‘ad Efendi’nün kerîmesi ve Şerîf Efendi’nün zevcesidir.

Hacı Bektâş-ı Velî, “Sādât-ı kâzîmeden İbrâhimü’s-Sânî nâm zât-ı şerîfün şulbünden gelüp...”

Haşmet Efendi, “Şudûr-ı ‘izâmdan ‘Abbâs Efendi’nün oğlu olup...”

İzzet Molla, “Keçeci-zâde dimekle meşhûr bir şâ‘ir-i belîğdür ki şudûr-ı ‘izâmdan Şâlih Efendi’nün maḥdûmıdır.”

Leyla Hanım, “Şudûr-ı ‘izâmdan Moralı-zâde Hâmid Efendi’nün kerîmesi olup akrabâsından Keçeci-zâde ‘İzzet Monlâ vâsiṭasıyla taḥşîl-i ma‘ârif-i edebiye eylemiş...”

Mekkî, “Mekkî Muhammed Efendi Mekke-i Mükerreme kâdîsi Halîl Efendi’nün şulbünden...”

Sinân Paşa, “Perderi Hîzır Beg’ün çok kere levî ta‘yîbine dūcâr olmuş...”

Şeref Hanım, “Şu‘arâ-yı ‘ulemâdan ve şâhib-i kütübḥâne Şeyḥu’l-İslâm ‘Ârif Efendi neslinden (Nebîl) beg merḥûmuñ kerîmesi...”

Yazıcı-zâde Muhammed, “Birâderi Ahmed-i Bîcân Ḥazretleri’nün daḥı maḥall-i mezbûrda yine ṭaşdan oyulmuş bir ‘ibâdet-ḥânesi vardır.”

Âşık Paşa ve Mekkî’nin biyografileri içerisinde babalarının yanında kendileri gibi tanınmış şahsiyetler olmaları hasebiyle oğullarının adları da zikredilmiştir:

Âşık Paşa, “Karaman’da beş altı ay kadar taḥt-ı Selçûkî’ye cülûs iden Şeyḥ Muḥliş Paşa’nuñ oğlu ve e‘izzeden (Elvân) Çelebi’nün pederidir.”

Mekkî, Oğlu Mekkî-zâde Muṣṭafa ‘Âşım Efendi daḥı (H.1233 ve M.1817) târîḥinden vefâtı târîḥi olan (H.1263 ve M.1846) târîḥine degin üç def‘a on sekiz sene meşîḥat itmişdür. İcrâ-yı aḥkâm-ı şer‘iyyede metîn idi.

ç. Şairlerin Ölümü ve Son Durumu Hakkında Verilen Bilgiler:

Lügât-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye’de, biyografisi tespit edilen şairlerin çoğunluğunun, ölüm tarihi ve ölümü hakkında bilgiler bulmak mümkündür. Eserde, ölüm olayı ile ilgili; ölüm tarihleri, ölümüne ebcedle düşürülen tarih mısraları veya ibareler, ölüm yerleri, mezarlarının nerede bulunduğu, nasıl öldükleri, kaç yaşında öldükleri gibi tanıtımlar söz konusu edilmiştir.

Bazı şairlerin ise ölüm sebebi ve şekli ile çeşitli ayrıntılar verilmiştir. Mesela: Cem Sultan’ın “zehirlenerek öldürüldüğü”, Mısrî ve İzzet Molla’nın “sürgün edildiği sırada öldüğü”, Vehbî’nin “esir düştüğü sırada öldüğü”, Nesimî’nin İlahî aşka tutulup ağzında şeriata aykırı sözler söylemesi yüzünden “koyun gibi derisinin yüzülerek öldürüldüğü”, Nefî’nin “hicvi yüzünden öldürüldüğü” şeklindedir.

Bazı şairlerin ise ölüm tarihleri ile birlikte ölümlerine “ebced” ile tarih olarak düşürülen mısralar veya ibareler zikredilmiştir.

Tespit ettiğimiz biyografiler arasında 7 şairin (Nevayî, Baykara, Bahayî, Nedim, Sırrî Hanım, İzzet Molla) dışında ölüm tarihi verilmeyen şair yoktur. Şairlerin biyografilerinin bulunduğu kısımda ölüm tarihleri verildiğinden burada ölümleri ile ilgili diğer tanıtıcı ifadeler üzerinde durulacaktır.

Ölüm Sebebi, Şekli ve Yeri Belirtilenler Şairler:

Cem Sultan, “*On üç sene böyle bir çok sefâlet ve miñnet içinde ifnâ-yı ‘ömr eylediği hâlde âhirü’l-emr Sultân Bâyezîd’ün Papa ile itdiği muķâvele üzerine Der-sa‘âdet’den tebdîlen gönderilen Koca Muştafa Paşa yediyle otuz altı yaşında tesmîm olındı. Na‘şı Bursa’ya celb ü defn idilmiştir.*”

İsameddîn Ahmed, “*Evâhir-i ‘ömrinde ‘illet-i ‘amāya mübtelâ olmağla taraf-ı devletden miķdâr-ı kâfî teķâ‘üd ma‘âşî taķşîş buyurulmuş idi. Medfeni Dersa‘âdet’de ‘Âşık Paşa tekyesi civârındadır.*”

İzzet Molla, “*Rusya muķârebesinün şulh ile ber-taraf idilmesi tarafında bulunduğına ve ol bâbda bir lâyiha daķı taķdîm itdiğine binâ’en Sivas’a nefy olup târiķ-i mezbûr hîlâlinde orada vefât eylemiştir.*”

Mısrî, “*Bursa’dan Limni Cezîresi’ne nefy olup orada vefât eylemiştir.*”

Nef’î, “*Tekye şâhibi Şadr-ı A‘zam Bayrâm Paşa’yı hicvi üzerine aķnâķ olındı.*”

Nesimî, “*İşk-ı İlâhî ile ser-mest-i vecd ü istiğraķ oldığı hâlde ağızdan zâhirî şer‘-i şerîfe münâfî ba‘zî sözler kaçırıldığından koyun gibi derisini yüzerek şehîd itdiler. Haleb’de şehâdeti*

Vehbî, “*İrân’a me’mûriyetle sefer itdi ve sonra menzûlen beş sene esîr-i firâş olup terk-i dâr-ı mâ‘âş eyledi.*”

Ölüm yeri ve mezarının bulunduğu yer hakkında bilgi verilen şairler:

Şemseddîn Ahmed, “*Ķabri Edirne Ķapısı hâricinde el-ân ziyâretgâh-ı enâm bulunmuştur.*”

Âşık Paşa, “*Vefâtı Ķırşehirinde...*”

Âşım Efendi, “*Ķabri Üsküdar’da Nûh Ķapusındadır.*”

Âkif Paşa, “*Edâ-yı farîza-i hac için Ħicâz’a gidüp eşnâ-yı ‘avdetinde İskenderiye’de vefât eylemiştir.*”

Lâmi’î, “*Bursa’da vefât eyledi.*”

Nâbî, “*Üsküdâr’da Miskînler civârında vâķi‘ maķbere-i maķşûşına defn olındı. Ķabri Sultân Muhammed-i Şânî zamânında ta‘mîr olmuştur.*”

Yunus Emre, “*Ķabri Kûtâhiyye şuyunû Şaķarya Nehri’ne karıştığı maķaldedir.*

Ölümlerine “ebced” ile tarih düşürülen şairler:

Gülşenî, “*Mısr’a ‘avdetle orada me’vâ-yı rahmet eyledi. İrtihâllerine târiķ ‘Mâte kuţbu’z-zamân İbrâhîm’ dinmiştir.*

Hacı Bektaş-ı Velî, “*Bektaşîyye’lafzı irtihâline târiķ düşmüştür.*”

Kânî, “*Gûşe-i inzivâya çekilüp âhirete gitti. ‘Her sözi ma‘den-i cevher idi gitdi Kânî’ târiķ-i vefâtıdır.*”

Pertev, “*Ordu-yı hümayûn ile Edirne’de bulunduğu eşnâda vefât itmekle ‘Şâ‘irânun şem‘-i ümidinde pertev kalmadı’ mısrâ‘ını menķûţ olarak târiķ düşürdiler.*”

Veysî, “*‘Gazel’ târiķ-i irtihâli olmak üzre...*”

d. Şairlerin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Durumları Yönünden Tanıtımı

Öğrenim Durumu, Yetişme, İlmî Seviye, Meslek, Mevki ve Devlet Hizmetleri: Şairlerin tanıtım ve değerdendirilmesinde üzerinde durulan hususlardan birisi de onların öğrenim ve yetişme durumlarıdır. Burada şairin, normal öğrenim devresi içerisinde ve öğrenim sonrasında çeşitli yollardan

sahip olduğu ilmî, fikrî, kültürel birikim ve seviyesi ile ilgili verilenler değerlendirilecektir. Öğrenim ve yetişme durumu, şekli, mahiyeti ve derecesi hakkında verilen bilgilerin bir kısmı bize şairin, edebî kişiliğinin oluşmasında ipuçları verirken bir kısmı genel çizgilerde kalır ve daha çok diğer edebiyat dışı kimliğini ilgilendirir.

Biyografisi verilen şairlerin, ilim veya bilgi sahibi olmaları ya da bu yolda bir merak, kabiliyet ve çaba içerisinde bulunmaları, bunun yanında, meslekleri, kariyerleri, bu mesleği ve kariyeri nasıl elde ettikleri ve devlet hizmetinde bulunmaları gibi bilgiler tanıtımlarında önemli rol oynamaktadır.

Âkif Paşa, “*Üdebâ-yı vükelâ-yı devlet-i ‘aliyyedendür. İbtidâ re ‘îsü’l-küttâb iken bu nâmuñ Hâriciye Nezâretine tahvîlinde ‘uhde-i istiḥkākına rütbe-i müşîrî tevcîh olunmuş...*”

Âşım Efendi, “*Ömr ü himmeti ḥaylî zamân ‘ulûm-ı ‘âliyye ve fûnûn-ı ḥikemiyyeye şârf ile taḥşîl-i kemâ eyledikten soñra Dersa‘âdet’e gelerek ṭarîḳ-i tadrîse dâḥil...*”

Âşım Efendi, “*Selânik Mevleviyyetine nâ’îl olup... bir ‘âlim-i mütebahḥir ve fâzıl-i keşîrü’l-mü ‘eşşir idi.*”

Âşık Paşa, “*Mazîne-i kirâmdan olup vâlid ü mevlûdî gibi ḥilye-i kemâl-i zühd ü kerâmetle muttaşîf ve mes‘ûd bir zât-ı nâdirü’l-vücûd idi.*”

Bahayî, “*Evâ’il-i ḥâlinde taḥşîl-i kemâl iderek mülâzemetle silsile-i erbâb-ı tadrîse dâḥil olup... Haleb ve Bağdâd ve Edirne ve İstanbul kazâlarına ve Anaṭolî ve Rûm İli şadâret-i mesnedlerine daḥlî nâ’îl ve... ikinci def‘a olmak üzere maḳâm-ı meşîḥat-ı İslâmiyyeye vâşıl...*”

Bakî, “*Gençliğinde serrâc şâkirdliğine virildiyse de meftûr olduğı ‘uluvv-i ṭab‘ u dirâyet kendüsini ṭarîḳ-i taḥşîle da‘vet eylüdüğinden bir zamân o yolda kaṭ‘-ı mesâfe iderek iderek... Haleb Kâḍîsi ve toḳuz sene soñra Silivri’de Pîrî Paşa Medresesine ve mu ‘aḥḥaren pâye-i erba‘înden infîşâ ve devr iderek Süleymâniye Medresesine müderris oldu ve bir aralık... neyf olunup mu ‘aḥḥaren yine mazḥar-ı ‘afv olarak bi’t-tedrîc Mekke ve İstânbûl kazâ ve Anaṭolî ve Rûm İli Kâzî‘ askerlikleriyle bekâm buyurulduğı ḥâlde...*”

Baykara, “*Herat’da taḥtına cülûs idüp müddet-i saltanatı olan otuz sekiz sene zarfında i‘mâr-ı mülk ve teḳşîr-i mâ‘ârif fevḳa’l-gâye ḥidmet itdi.*”

Cem Sultan, “*Bu zât Karamân vilâyeti vâlisî iken saltanat da‘vâsına kıyâm iderek...*”

Fazıl Bey, “*Dersa‘âdete getirilerek enderûn-ı hümâyûna alınmış idi. Taḥşîl ü terbiyesi orada...*”

Gülşenî, “*Kibâr-ı meşâyıḥ-ı sufiyyeden şâhib-i ṭarîḳat... ḥâkâyık-ı ‘ulûm-ı fûnûnı ‘ârif... ü ma‘ârif idi. Seyyid Yahyâ Şîrvânî Ḥazretleri’nden kesb-i feyz ü dâniş eyledi.*”

Hacı Bayram-ı Velî, “*Evliyâ ‘ullâh-ı kirâmdandır. Ulûm-ı zâhireyi ikmâl ve Anḳâra ve Bursa müderrisliğini istiḥşâl itdikden soñra... ‘ulûm-ı bâṭnede daḥlî vâşıl-ı serḥad-i kemâl oldu... Her sene ehl ü ‘iyâlinüñ nafaḳasıyçün bi’z-zât purçaḳ eküp biçüp anuñla iḳtiḳâ eyler idi.*”

Haşmet, “*Ṭarîḳ-i tadrîse duḥûl ile devr-i medâris itmekde iken...*”

Hüdayî, “*Kibâr-ı meşâyıḥ-ı Celvetiyye’den ve mazîne-i kirâmdandır.*”

İzzet Molla, “*Galata monlâsı iken Keşân’a nefy olunmuş ve yine mazḥar-ı ‘afv olarak İstanbul pâyesine çıkmış idi. Mu ‘aḥḥaren Sivas’a nefy olunup...*”

Kânî, “*Dîvân-ı hümâyûn kaleminden neş‘et ve ba‘zı vüzerâyâ kitâbet iderek beyne’l-enâm şöḥret ü nâm taḥşîl eyledikten soñra gûşe-i inzivâyâ çekilüp ...*”

Mekkî, “*Dersa‘âdet’de ṭarîḳ-i tadrîse dâḥil ve ‘ale’t-tedrîc kaṭ‘-ı merâṭible maḳâm-ı meşîḥat-ı İslâmiyyeye vâşıl oldu. İki def‘a iki seneye ḳarîb meşîḥtî İcrâ-yı aḥḳâm-ı şer‘iyyede metîn idi.*”

Mısrî, “*Meşâyîh-ı kirâmdan Şeyh Niyâzî Efendidür.*”

Mir Ali Şir, “*Nevâyî, Evâ’il-i hâlinde taḥşîl-i ma’ârif emniyesiyle bir çok mahallerde seyr ü seyâhat... Sultân Hüseyin Baykara’nun câlis-i taḥt-ı saltanat olması üzerine Herât’a getirilüp az müddetde ‘uḥdesine rütbe-i refî‘a-i vezâret tevcih eylediği mu’ahharen kendü ihtiyârıyla umûr-ı hükûmetden istiğnâ iderek gûşe-i inzivâya çekildi.*”

Müstakim-zade, “*Âlim-i ‘âmil bir fâzıl-ı kâmil idi. Kibâr-ı meşâyîh-ı Nakşbendiyye’den olan meşhûr Tokâdî Emîn Efendi Ḥazretleri’nden aḥz-ı dest-i ‘inâbetle nâ’il-i rütbe-i hilâfet olup...*”

Nedim, “*Sultân Ahmed-i Şâliḡ Ḥazretleri’nün ḥavâs-ı nüdemâsındandır.*”

Nesimî, “*Kâtib Çelebi’nün Keşfü’z-Zünûn’da taḥkîkine göre mûmâ ileyh Nesimî (Fazl-ı Hürûfî) şâkirdlerinden imiş.*”

Neş’et, “*Unfüvân-ı tufûliyetinde Dersa’âdet’de bi’l-muvâsale taḥşîl-i ma’ârif-i külliye eyledikten soñra Tarîkat-i ‘aliyye-i Nakşbendiyye’ye sülûk itmiş ve Monla Gürânî semtinde vâkı’ konağında ba’zı talebeye Fârisî ta’lîmî ve Meşnevî-i Şerîf okuyanların müşkilâtını ḡal ve ‘ibâdât u tâ‘at ile iştiğâl eylemiş idi.*”

Pertev, “*Anatolî muḥâsebe kaleminden yetişerek vaḡ‘a-nüvis-i devlet ve âmedî-i dîvan-ı hümâyûn olmuştur.*”

Sezayî, “*Kibâr-ı meşâyîh-ı müte’ehḡirinden olup...*”

Sırrî Hanım, “*Taḥşîl-i ‘ilm ü edeb ile fenn-i nazmda yed-i tûlâ şâhibesi olmuştur.*”

Sürurî, Mustafa, “*Fuḡalâ-yı meşâyîh-ı kirâmdan...*”

Şemseddîn Ahmed, “*Kuvve-i ‘ilmiyye ve ma’neviyyesinden kinâye olarak zamânında (müftî’ş-şekaleyn) laḡabıyla yâd olunur işdi.*”

Vasîf, “*Enderûn-ı hümâyûnda perver-i şebâb-ı feyz ü ma’rifet olup müte’ehḡiren çırağ idilmiş...*”

Vehbî, “*İbtidâ tarîḡ-i kaḡâda bulunup mu’ahḡaren meslek-i ḡâceğâna ve soñra yine tarîḡ-i mezkûra girerek bir müddet daḡı İrân’na me’mûriyetle sefer itdi.*”

Yahya Efendi, Nev’î, “*Sultâm Murâd Ḥazretleri şeh-zâdelerine ḡâcelik itmiş ve rûteb-i ‘ilmiyyeyi devr iderek... Sultân-ı müşârûn ileyhe umûr-ı devletde keşeriyâ mûmâ ileyhi müsteşâr ittihâz buyururlar idi.*”

Yazıcı-Zâde, Muhammed, “*Kibâr-ı meşâyîh-ı Bayrâmiyye’den meşhûr (kendi oyduğu bit taş kovuğunda gûşe-nişîn-i inzivâ bir ‘âbid-i bî-hemtâ idi.*”

Yunus Emre, “*Şeyh Tapduḡ Emre Ḥazretleri’nden ḡâ’iz-i nişâb-ı feyz ü kemâl olmuş ve beyne’l-ümmet rüşd ü kerâmetle şöḡret... Müşârûn ileyhüñ okuyup yazması olmadığı ḡalde Türkce ilâiyiyâtı kendisinin ‘ilm-i tevḡîdde maḡâm-ı ‘âlî şâhibi olduğunu izḡar ider.*”

Yusuf Sinaneddin, “*Sinân Paşa ḡaḡud Ḥâce Paşa diyü meşhûr vezîr-i feẓâ’il-me’sûrdur. ‘Ulûm-ı ‘akliyye ve nakliyyede keşrî’l-iḡtîlâ’ Fâtîḡ Sultân Muhammed Ḥazretleri’ne ḡâcelik idüp müte’âḡiben rütbe-i vezârete nâ’il oldu. Seferihîşâr kâdî vü müderrisligiyle Dersa’âdet’den çıkarıldı ve Sultân Bâyezîd câlis-i taḥt-ı saltanat olduḡda getürdüp Edirne Medresesini iḡsân buyurdi. Bir aralıḡ maḡtûl Maḡmûd Paşa’nun yerine vezîr-i a’zâm olup...*”

e. Şairlerin Kişilik Yapısı ve Özellikleri:

Şairlerin tanıtma ve değerlendirmeye tabi tutulan bir diğerk önemli yanları da onların zihin, zekâ, düşünce, anlayış, kavrayış güç ve yetenekleriyle ilgilidir. Bu çerçevedeki tanıtma ve

değerlendirmeleri şairin edebî kişiliğinden ayrı tutmak oldukça zordur. Biz burada şairlerin, daha çok edebî kişiliklerinden ayrı tutulabilecek kişilik yapısı ve özellikleri ile ilgili yönleri üzerinde durduk.

Cem Sultan, “Şehzâde-i müşârûn ileyh gâyet faţîn ü ‘âkil olup...”

Haşmet Efendi, “Zebân-dırâzlık töhmetiyle Bursa’ya nefy olunup...”

Kânî, “Evâ’il-i hâlinde ‘ayyâş idi sonra tarîkat-i ‘aliyye-i Mevleviyye’ye intisâb iderek şalâh-ı hâl kesb eyledi dirler.”

Nef’î, “Hicvde emşâli görölmediginden “Âteş-zebân”lıkla tavşîf idilür idi.”

Neş’et, “Müşârûn ileyhün kerâmeti dahı meşhûr ve du‘âsı makbûl idi.”

Yahya Efendi, “Bunuñla berâber az çok hiç bir kimseden para ve hediye almaz ve kâdîlik istemez idi.”

Yunus Emre, “beyne’l-ümme rüşd ve kerâmetle şöhet bularak...”

Yusuf Sinaneddin, “Evâ’il-i hâlinde zihnini şükûk ü zûnûndan ve taḥayyülât-ı fâside vü tevehhümât-ı kâsideden kırtaramamış oldığı cihetle...”

f. Şairlerin Edebî Kişilikleriyle İlgili Değerlendirmeler

Lügât-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye’de biyografisi verilen şairlerin edebî kişilikleriyle ilgili yeterli bilgi ve değerlendirmenin olmadığını görüyoruz. Bunun nedeni ise yukarıda belirttiğimiz gibi eserin sadece şairler için hazırlanmış bir biyografi kitabı olmamasından kaynaklanmaktadır. Hatta şair olarak bildiğimiz bazı şahsiyetlerin şairliğinden dahi bahs edilmemektedir. Burada, şair olduğu belirtilen şahsiyetlerin edebî kişiliği, eserleri ve şairliği hakkında söylenenler değerlendirilecektir.

Şairlerin şiirlerinde kullandığı isim olan mahlasları şairlik geleneğinin önemli bir parçasıdır. Eserde biyografisini tespit ettiğimiz şairlerin bazıları mahlaslarıyla tanıtılmış bazıları mahlaslarıyla birlikte asıl isimleri, lakabları ve unvanları ile birlikte verilmiştir.

Mahlasları madde başı yapılarak tanıtılan şairler:

Bahâyî, Bâkî, Fâzıl, Fıtnat Hanım, Fuzûlî, Gülşenî, Haşmet, Hüdâyî, İzzet, Kânî, Lâmi’î, Leylâ Hanım, Mekki, Mısrî, Nâbî, Nedîm, Nef’î, Nesîmî, Neş’et, Pertev, Sezâyî, Sırrî Hanım, Sürûrî, Şeref Hanım, Vâsîf, Vehbî, Veysî, Yûnus Emre.

Mahlasları ile birlikte hiç şüphesiz şairleri unutulmaktan kurtaran, onlara nam ve şöhet sağlayan yazmış oldukları şiirler ve bu şiirleri bir araya topladıkları başta divanları olmak üzere diğer eserleridir. Şairin edebî kişiliği ile iç içe yürüyen tanıtma ve değerlendirmelerde şaire ait bir beyit ya da beyitler, bir kıt’a, bir gazel ve tanınmış bir eserinden örnekler yer alabilir. Diğer taraftan yazmış olduğu eserler vasıtasıyla tanıtılan şahsiyetlerin de olduğunu söylemek gerekir.

Şairliği ile ilgili tanıtıcı bilgi verilen ve şiirlerinden örnekler sunulan şairler:

Bahayî, “Mütenevvi’ fenlerden ḥayli âşârı müretteb fetvâ ve dîvân-ı eş‘ârı vardır. Kıt‘a-i âtiye âşâr-ı şî‘riyyesindendir. Kıt‘a:

Geh baña geh ol ḥançer-i bürrâna bakarsuñ

Maḳşûduñ eger cân ise cânâna bakarsuñ

Her va‘di idersüñ niçe biñ ‘ahd ile muḥkem

Ammâ yine ne ‘âhde ne peymâne bakarsuñ”

Bakî, “Şadr-ı şu‘arâ-yı dîvân-ı fâzıl ü ‘irfân olan Melik-i Şu‘arâ-yı Rûm Bâkî Efendi...”

Meddāh olalı çeşm-i gāzālānına Baḳī
Öğrendi gāzel tarzını Rūmuñ şu‘ārāsı

Bu devr içinde benem pādşāh-ı mülk-i sūḥan
Baḅa şunuldu ḳāşīde baḅa virildi gāzel”
 Haşmet, “Bir ḳıṭ‘a dīvān-ı belāḡat-‘unvānı vardır. İşbu ebyāt anuñdur:
Ruḡşat bulunur dāmen-i cānān ele girmez
Cānān bulunur gūşe-i imkān ele girmez

Ruḡsārını āzürde-i dest-i taleb itme
Efsürde olur ol gül-i ḥandān ele girmez

Ḳoynuñdan ayırma bil anuñ ḳadrini ey şūḥ
Haşmet gibi bir nüşa-i ‘irfān ele girmez”

Nedim, “Meşāhīr-i şu‘arādan ve fūḥūl-i ‘ulemādan ve Sultān Aḥmed-i Şālīş Ḥazretleri’nüñ ḥavāş-ı nüdemāsındandır. Bir gün Nedīm merḥūma (İbrāhīm Paşa ile böyle zevraḳ-süvār-ı temāşā olduğumuzu şimdi bi’l-bedāhe bir beytde nazm eyle) diyü şifāhen emr buyurduḳlarında hümā-yı icrā-yı ‘ale’r-re’si ve’l-‘ayn ile:

Gördüm almış zevraḳa lütfīle şadrın pādşāh
Burc-ı ābīde ḳırāñ itmiş meger mihr ile māh
maṭla‘ını fi’l-ḥāl nazm itmişdür ki ḥaḳīḳāten ḡāyet laṭīf ü ābdār düşmüşdür.”

Sezayî, “Şeyḥ müşārün leyhūñ pek çok eş‘ār-ı ḥaḳīḳat-āmīzi vardır ve şu bir kaç beyt daḡı o cümle-i cemīledendür:

Ādem-i ma’nāyı mir‘āt eyleyenler zāhiren
Seyr ider Allāh’ı ḥalḳda ḥalḳı da Allāh’da

Sa’y idüp ḳulluḳda maḥv ol şıdḳ ile kim lā-cerem
‘Abd-i maḥzı şāh iderler bu ulu dergāhda

Bāde-i engūra el şunmam bu bezm-i fāñide
Ey Sezāyī kāmīl oldur k’ola dā’im rāhda”

Sırrī Hanım, “Āşār-ı şī‘riyyesinden ba‘zıları ḥarābātda münderic olup anlardan başka bir ḡaylī taḥmīsāt u tesdīsātı ve bir çok güzīde ḡazeliyyātı olduğu daḡı mervīdür. Zīrde muḥarrer ebyāt bir ḡazel-i ‘āşīḳānesinden intihāb olındı:

*Mürğ-i dil pervāza geldi lāneler ağlar baña
Çıkdı zünnārum bu kez hum-ḥāneler ağlar baña*

*Āšnalar seng-i ṭa' n-endāz olurlar her taraf
Vākıf olsa ḥālūme bīgāneler ağlar baña*

*Sākī-i bezmūn elin öpsem ayağūñçün güzel
Dilberüm dil-teng olur peymāneler ağlar baña*

Yunus Emre, “Müşārün ileyhūn okuyup yazması olmadığı halde Türkçe ilāyiyyātı kendisinin
‘ilm-i tevḥidde maḳām-ı ‘ālī şāhibi oldığını izhār ider. Ez-cümle şu güftesi:

*Nazar eyle itüri pazar eyle götürü
Yaradılanı hoş gör yaradandan ötüri*

Eserde şair olduğu vurgulanan ve edebî eserleri zikredilen şairler:

Âkif Paşa, “Üdebā-yı vükelā-yı devlet-i ‘aliyyedendür. Münşe ‘atı ve şi‘rde olan kemāl-i
belāgat ü mahāreti āşārını mütālā‘a idenlerce ma‘lumdur.”

Cem Sultan, “Ḥayâtında tertīb eylediği dīvānçesi el-ān maḳbūl ü mütedāvildür.”

Fazıl, Enderunlu, “Şu‘arā-yı be-nāmdandur.”

Fıtnat Hanım, “Şā‘ire-i meşhûre ki...”

Fuzulî, “Āşık-ı bi‘llāh bir şā‘ir-i ḥaḳāyık-ı āgāh idi. Dīvānı ve Ḥadīkatü’s-Sü‘edāsı nazm u
neşrde yazılan āşārūn eñ mü‘eşşir ü süzişlisidür.”

İzzet Molla, “Keçeci-zāde dimekle meşhûr bir şā‘ir-i belîğdür ki ‘aşrının re‘îsü’l-üdebāsı idi
Biri (Bahār-ı Efkar) diğeri (Ḥazān-ı Aşār) nāmıyla iki dīvānı ve (Miḥnet-Keşān) ve (Gülşen-i ‘Aşk)
nāmıyla iki manzûme-i mu‘ciz-beyānı vardır.”

Kânî, “Diyār-ı Rûm’uñ mühre-i şu‘arāsından idi.”

Lâmi‘î, “Neşr ü nazmda kemālî taşdıḳ-kerde-i ‘urefā ve ve (Hüsn ü Dil) ve aña mümāşil
te ‘lifāt-ı pesendide-i üdebā vü zurefādur.”

Leyla Hanım, “Şā‘ire-i meşhûredür. Taḥşîl-i ma‘ārif-i edebiye eylemiş ve bir mürettep
dīvānbırağup...”

Mîr Ali Şîr, “Nevāyî maḥlaşıyla şehir bizāt-ı fezā’il-semîrdür ki Türkî ve Fārisî eş‘arı
beyne’s-su‘arā müsellemler olmağla (zū’l-lisāneyn) dinilür idi. Müşārün ileyh ‘ömründen bir daḳıḳasını
bile mālā ya’nîye şarf itmeyüp dā’imā nazm u eş‘ār u ābdār ve neşr-i āşār-ı dil-şikār ile evḳāt-güzār
olmuş...”

Nâbî, “Ḥāme-i i‘cāzı ḥazîne-i nükte vü ma‘ānî āzin ü be-taḥşîş-i gâzel-güyan-ı şu‘arā-yı Rûm
içinde her sözi bir cevher-i nâb-ı kıymet-i nâ-yāba mütevāzin, kalem-i i‘tibār ile taḥrîre sezāvār olan
dīvān-ı eş‘arı ve Ḥacc-ı şerîfe ‘azîmeti eşnâda aḥvāl-i Ḥicāziyye’yi şāmil yazdığı (Tuḥfetü’l-
Ḥaremeyn)i ve (Ġazā-nāme) ve (Ḥayr-ābād) ve (Ḥayriyye) nāmılarıyla manzûm eşer-i ber-güzidesi ve
ba‘z-ı münşe ‘atı şāyān-ı mütālā‘adur.”

Nef‘î, “Şu‘arā-yı be-nāmdandur. Hicvde emşālî görölmediginden (Āteş-zebān)lılıkla tavşîf
idilür idi. Tekye Kaşā’idde şöhet-i kāmilesi ve bir dīvānı ve āşār-ı sâ’iresivardur.”

Nesimî, “‘*Ulûm ü fûnûnda mahâret-i külliye şâhibi olup ‘aşk üzerine pek çok eş‘âr u ebyât söylemişdür. El-yevm mürettep bir dîvânı vardır.*”

Neş‘et, Hoca Neş‘et, “‘*Dîvân-ı belâgat-‘unvânı ile (Tûfân-ı Ma‘rifet) nâmındaki eser-i mu‘ciz-beyânı şâyeste-i sâpâş u taḥsîndür.*”

Pertev, “‘*Bir kıt‘a maṭbû‘ dîvân-ı belâgat-‘unvânı vardır.*”

Sürürî, “‘*Maṭbû‘ ve mükemmel bir dîvânı vardır.*”

Şeref Hanım, “‘*Maṭbû‘ dîvân şâhibesi şâ‘ire ve edîbe bir ḥatundur.*”

Vâsıf, Enderunlu, “‘*Şu‘arâ-yı be-nâmdandır. Bir kıt‘a maṭbû‘ dîvân bırağarak...*”

Vehbî, Sünbül-zâde, “‘*A‘lem-i şu‘arâ ü eş‘ar-ı ‘ulemâ bir zât-ı ma‘ârif-intimâ olup Tuḥfe ve Nuḥbe’si ve Dîvânı meşhûr olup (Şevk-Engiz) nâmında bir de ḥikâyet-nâmesi vardır. (Tannâne) nâm ḳâşîdesi bâ‘iş-i ḥayât u necâtı oldu dirler.*”

Veysî, “‘*Şu‘arâdandır.*”

Şairliğinden söz edilmeyen ancak eserlerinden hareketle şair olduğu bilinen şahsiyetler: Biyografisini aldığımız bazı şahsiyetler arasında, şairlikten ziyade tarikat büyüğü, âlim veya devlet adamı olması yönü ile öne çıkmış, bu yönleri ile şöhret bulmuş olanlar da vardır. Bu zevatın bazıları yaymak istedikleri tasavvufî düşünceyi şiirle işlemişler, bazıları ilmî eserlerini manzum olarak kaleme almışlar, bazıları da şiirle uğraşmamış ancak çeşitli edebî eserler kaleme almışlardır. Biz bunların biyografilerini de çalışmamıza dâhil ettik.

Âşım Efendi, Mütercim, “‘*(Teceme-i Kāmūs) (Terceme-i Burhân-ı Kātî‘) (Şerḥü’l-Ma‘âlî fî-Şerhi’l-Amālî) (Na‘t-ı ‘Arabîyye) (Vaḳâyî‘-i Selîmiyye) gibi pek çok âşârı vardır. Hele Kāmūs ve Burhân tercemeleriyle benî nev‘îne itdiği ḥidmet fevḳa’l-gâye cālîb-i taḥsîn ü minnetdür.*”

Baykara, İş bu (Hüseyn Baykara) nuñ meclis-i iş ü şafâsı daḥı ‘adâlet ü himmeti şöhret buldığından çok zamân zarb-ı meşel olarak söylenür idi.

Gülşenî, İbrâhim Efendi, “‘*Cevâb-ı Meşnevî olmak üzre (Ma‘nevî) nâm kitâbı kırk günde nazm eyledi ki Fârisî olarak kırk biñ ebyât ḥâḳâyık-ı âyâtı câmî‘ ve şafâḥât-ı şüttür-ı belâgat-menşûrında envâ‘-ı envâr-ı nûkât ü ma‘ânî zâhir ü lâmi‘dür.*”

Hacı Bektaş-ı Velî, “‘*Kerâmeti zâhir bir şeyḥ-i kemâlât-mezâhir olup kırk sene i‘tikâf ü riyâzet ve kâffe-i makâmât-ı mübârekeyi tolaşup ziyâret itdikden soñra*

Hüdayî, “‘*Mükemmel bir Dîvân-ı İlâhiyyât’ı vardır.*”

İsameddid Ahmed, “‘*Her bir ‘ilmde bâḥuşuş ‘ilm ü ma‘ânî vü kelâmda kemâli müsellemin enâ idi. Otuz kadar şürûḥ u mütûn u ḥavâşî-i mu‘teberesi vardır. (Şaḳâyık-ı Nu‘mâniyye) daḥı cümle-i âşârından olup bunu bidâyet-i devlet-i ‘Osmâniyyeden evâḥir-i saltanat-ı Süleymâ Ḥânî‘ye kadar yazmış ve mu‘aḥḥaren Mecdî ve ‘Atâullâh Efendi zeylen ikmâl eylemişdür.*”

Kadı Burhaneddin, “‘*Âlim ve edîb bir zât olup...*”

Mekkî, Muhammed, “‘*Evâ‘il-i Beyzâvî‘ye bir ḥâşiyesi ve Ḳaşıde-i Bürde üzerine Türkce bir şerḥi ve uşûl-i fıkḥa dâ‘ir bir risâlesi ve Tevzîḥ‘den muḳaddemât-ı erba‘a üzre mürettep bir risâle-i nefisesi ve daha başḳa âşârı vardır.*”

Müstakim-zade, “‘*Âlim-i ‘âmil bir fâzıl-ı kâmil idi. Altı cildi şâmil (Tercem-i Mektûbât-ı Ahmed Fârûkî) (Şerḥ-i Dîvân-ı Cenâb-ı ‘Alî) (Tuḥfetü’l-Ḥaṭṭâtin) (Devḥatü’l-Meşâyih) (Mecelletü’n-Nisâb) (Terceme-i Kânûnû’l-Edeb) (Terceme-i Fıkḥ-ı Kebîr) (Risâle-i Ḥişâl-i ‘Aşere) (Risâle-i Cevher-i Ḥamse) ve emşâli otuz yedi ‘aded kitâb cümle-i âşârındandır.*”

Sürurî Mustafa, “(Meşnevî) (Hâfız) (Gülîstân) ve (Bostân)a şerh-i mu‘tebere tahrîr itmiş ve bunlardan başka daha bir çok havâşî-i maḳbûle yazdığı gibi ‘ilm-i tıbbâ dâ’ir tadrîs ider idi.”

Şemseddin Ahmed, İbni Kemâl, “Nâ-tamâm bir tefsîri ile Keşf ü Hidâye ve Telvîḥ nâm kitâblara başka başka ḥâşiyeleri ve (İşlâḥ u İzâḥ) ve uşûlden (Tağyîr ü Tenkîḥ) nâmlarında birer metn ve şerhleri ve Devlet-i ‘Osmâniyye’ye dâ’ir bir târîḥ-i nefîsî vardır ve kâffî-i te’lîfâtı üçyüze ḳarîb”

Yahya, (Nev’î), “Zamânında Nev’î Efendi nâmıyla yâd olunur âşâr-ı ‘ilmiyye ve şî‘riyyesinden istifâde idilür idi.”

Yazıcı-Zâde, Muhammed, “Maḥlaş (Dâ’î) (Muḥammediye)yi bu ḥâdişeden soñra ‘ibâdet-ḥâne-i mezkûrede te’lîf eyledi.”

Yunus Emre, “Okuyup yazması olmadığı ḥalde Türkçe ilâyiyyâtı kendisinin ‘ilm-i tevḥîdde maḳâm-ı ‘âlî şâḥibi oldığını izhâr ider.”

Yusuf Sinaneddin, (Sinân Paşa), “Münâcât semtinde ve (Tazarru‘-nâme) nâmında Türkî bir kitâbı ve Tezkiretü’l-Evliyâ nâmında diğeri bir eseri ve Hidâye’den ṭahâret bahşine bir a‘lâ risâlesi vardır.”

Yusuf Sinaneddin, Sinân Paşa, “Ḳâdî-zâde Rûmî’nün (Çağmîni) üzerine yazdığı şerhine ḥavâşî tahrîr itdi. Münâcât semtinde ve (Tazarru‘-nâme) nâmında Türkî bir kitâbı ve Tezkiretü’l-Evliyâ nâmında diğeri bir eseri ve Hidâye’den ṭahâret bahşine bir a‘lâ risâlesi vardır.”

C. Lügât-ı Târihiyye ve Coğrafiyye’de Şair Biyografileri⁴

1. Âkif Paşa (1300: V/3)

Üdebâ-yı vükelâ-yı devlet-i aliyyedendir. İbtidâ re’îsü’l-küttâb iken bu nâmuñ Ḥâriciye Nezâretine taḥvîlinde ‘uhde-i istiḥkâkına rütbe-i müşîri tevciḥ olunmuş ve mu’ahḥaren edâ-yı farîza-i ḥac için Ḥicâz’a gidüp eṣnâ-yı ‘avdetinde ya’nî (H.1264 ve M.1847) târîḥinde İskenderiye’de vefât eylemişdir. Münşe’âtı ve şî‘rde olan kemâl-i belâgat ü mahâreti âşârını mütâlâ’a idenlerce ma‘lûmdur. Mevlîdî Anaṭolî’da (Bozok) idi.

2. Âşım Efendi “Mütercim” (1300: V/3)

İsmi Ahmed fi’l-aşl ‘Ayntâblı’dur. ‘Ömr ü himmeti ḥaylî zamân ‘ulûm-ı ‘aliyye ve fûnûn-ı ḥikemiyyeye şarf ile taḥşîl-i kemâl eyledikten soñra Dersa’âdet’e gelerek ṭarîḳ-i tadrîse dâḥil ve Selânîk Mevleviyyetine nâ’il olup (H.1235 ve M.1819) târîḥinde vefât eyledi. Ḳabri Üsküdar’da Nûḥ Ḳapusındadır. Mümâ ileyh bir ‘âlim-i mütebaḥḥir ve fâzıl-i keşîrü’l-mü’eşşir idi. Teceme-i Ḳâmûs, Terceme-i Burhân-ı Kâṭı, Şerḥü’l-Ma’âlî fî-Şerhi’l-Amâlî, Na’t-ı ‘Arabîyye, Vaḳâyi’-i Selîmiyye gibi pek çok âşârı vardır. Hele Ḳâmûs ve Burhân tercemeleriyle benî nev‘ine itdiği ḥıdmet fevḳa’l-ğâye câlib-i taḥşîn ü minnetdür.

3. Âşık Paşa (1300: V/3)

Mazîne-i kirâmdan olup Ḳaraman’da beş altı ay ḳadar taḥt-ı Selçûkî’ye cülûs iden Şeyḫ Muḥliş Paşa’nuñ oğlı ve e’izzeden Elvân Çelebi’nün pederidir. Bu daḥı vâlid ü mevlûdî gibi ḥilye-i

⁴ Eserdeki Şairlerin biyografileri verilirken şu esalara uyulmuştur:

1. Lügât-ı Târihiyye ve Coğrafiyye’nin (İstanbul, 1299-1300) VII cilt halinde İstanbul’da basılan matbu nüshası esas alınmıştır. Sıralamada Şairin adı, bulunduğu cildin baskı yılı, cilt numarası ve sayfa numarası gösterilmiştir.
2. Eski harfli metin aktarımı yapılması hasebiyle “çevriyazı” sistemi kullanılarak Latin harflerine aktarılmıştır.
3. Metin aktarılırken, eski harfli baskının imlâsına uyulmuştur.
4. Şairlerin sıralanmasında latin harfli alfabetik sıra göz önünde bulundurulmuştur.
5. Her biyografinin başında, eski harfli metinde şairin yer aldığı cilt ve sayfa numarası belirtilmiştir.
6. Lügât-ı Târihiyye ve Coğrafiyye’de yay ayraç içerisinde verilen eser adları italik olarak yazılmış; açıklamalar ise tırnak işareti ile gösterilmiştir.

kemāl-i zühd ü kerāmetle muttasıf ve mes‘ūd bir zāt-ı nādırü’l-vücūd idi. Vefâtı Kırşehir’nde (H.710 ve M.1310) târîhindedür.

4. Bâkî (1299: II/38).

Meddâh olalı çeşm-i gâzâlânına Bâkî

Öğrendi gâzel tarzını Rûmuñ şu‘arâsı

ve

Bu devr içinde benem pādşāh-ı mülk-i sūḥan

Baḥa şunuldu kâşîde baḥa virildi gâzel

Beytleriyle şadr-ārâ-yı dīvân-ı fażl ü ‘irfân olan Melik-i Şu‘arâ-yı Rûm Bâkî Efendi merḥûm ki (H.933 ve M.1656) târîhinde Fâtih Câmî‘i Şerîfî müezzınlerinden bir zātuñ gehvâre-i şûlbünden ser-nihâde-i ‘âlem-i vücūd oldu. Gençliğinde serrâc şâkirdliğine virildiyse de meftûr olduğu ‘ulüvv-i tab‘ u dirâyet kendüsini tarîk-i tahşile da‘vet eylüdüğinden bir zamân o yolda kaç‘-ı mesâfe iderek Karamânî ve Kâzî-zâdeler gibi fużalâ-yı ‘asruñ himmetiyle (H.963 ve M.1555) târîhinde Haleb Kâdîsi ve toḡuz sene şoñra Silivri’de Pîrî Paşa Medresesine ve mu‘ahḡaren pây-e-i erba‘inden infişâ ve devr iderek Süleymâniye Medresesine müderris oldu ve bir aralık Sultân Selîm-i Şânî’nüñ bâde-nüşlîğını zemm töhmetiyle neyf olunup mu‘ahḡaren yine mazhar-ı ‘afv olarak bi’t-tedric Mekke ve İstanbul kazâ ve Anadolı ve Rûm İli Kâzî‘ askerlikleriyle be-kâm buyurulduğu hâlde (H.1008 ve M.1599) târîhinde vefât eyledi. Fâzıl mûmâ ileyh *Mevâhib-ı Ledüniyye*’yi terceme ile *Me‘âlimü’l-Yakîn* tesmiye eylediği Kuṭb-ı Mekkiyye’nüñ *El-A‘lâm fî-Aḡvâli Beldeti’llâhi’l-Hirâm* nâm kitabını daḡı Türkçeye terceme itmiş ve Hâzret-i Hâlid’den mervî olup el-ân türbe-i şerîfe-i müşârun ileyhde rahle-ārâ-yı ta‘zîm olan Ehâdis-i Nebeviyye’yi cem‘ eylemişdür.

5. Baykara “Hüseyn” (1299: II/58)

Ḥorāsân hükümdârlarından bir zātuñ laḡabıdır ki aşıl ismi “Hüseyn”dür. Bu zât bir aralık mülkini İrânlılara kapdırdı ise de şoñra Sultân Muhammed Baysunḡur’uñ sefâḡat ve ḡafletinden istifâde ile mülkini istirdâda muvaffâḡ oldu ve (H.846 ve M.1442) târîhinde Herat’da taḡtına cülûs idüp müddet-i saltanatı olan otuz sekiz sene zarfında i‘mâr-ı mülk ve teḡşir-i ma‘ârif fevḡa’l-ḡâye ḡidmet itdi. Zamânında eṡrâfından Ḥorasan’a pek çok ‘ulemâ vü şuleḡa ve erbâb-ı fûnûn u ma‘ârif gelmiş ve Ḥorasan’da inşâsına muvaffâḡ olduğu Medrese-i Refî‘a’da on biñ kadar müderris ve talebe ‘ulûm-ı sâkin olarak cümlesi ḡazîne-i devletden infâḡ u i‘âşe idilmişdür. İşbu Hüseyn Baykara’nuñ meclis-i iş ü şafâsı daḡı ‘adâlet ü himmeti şöhret bulduğundan çok zamân ḡarb-ı meşel olarak söylenür idi.

6. Burhāneddīn “Kâdî Burhāneddīn” (1299: II/103)

İsmi Ahmed şöhreti Kâdî Burhāneddīn. Mûmâ ileyh kabâ’il-i Cengîziyye müteḡallibelerinden ‘âlim ve edîb bir zât olup Kayseriyye ve Sivas ve Tokad’ı ele geçürmekle i‘lân-ı istiklâl eyledi ve Sivas müştâsında ḡaymezen-i ikâmet olan Kara ‘Osḡmân nâm Türkmân begi be-her sene Burhāneddīn tarafına müte‘ahhid olduğu mâl-i maḡtû‘ı virmekden imtinâ eylediği cihetle Kâdî-i mûmâ ileyh (H.794 ve M.1391) târîhinde merḡûmuñ üzerine gidüp müteḡevvirâne ḡareketine binâ’en maḡtûl oldu ve lâyiḡ-ı tâc u taḡt-ı evlâd u aḡfâdı olmadığından mülki Yıldırım Bâyezîd Ḥân tarafından bilâ-muḡârebe zabṡ u taşarruf olındı. ‘İlm-i uşûlden *Telviḡ* üzerine yazılmış olan *Tercih* nâm kitabı mü‘ellifi Erzincân Kâdîsi Burhāneddīn olduğu ve bu zât Erzincân emîrini ḡatl ve hükümetini ḡaşb idüp ḡaylî seneler bi’l-istiklâl idâre itdiğini ve (H.800 ve M.1397) târîhinde Kâra İlûk muḡârebesinde ḡatl olındığı ba‘zı tevâriḡ yazıyor ve bunların târiḡ-i vefâtları birbirine yakîn ve ism-i şöhretleri yek-dîğerine muvaffîḡ olduğına mebnî ikisi bir zât ḡann olunuyor.

7. Bahâyî “Şeyhü'l-İslâm” (1299: II/174)

Meşâhîr-i ‘ulemâdan Şeyhü'l-İslâm Bahâyî Efendi vâlide cihetinden büyük pederi müftî-i meşhûr Ebu's-Su'ûd Efendi ve pederi cihetinden Hâce Sa'eddedîn Efendidir. Müşârün ileyh evâ'il-i hâlinde tahşîl-i kemâl iderek mülâzemetle silsile-i erbâb-ı tedrîse dâhil olup mu'ahharen Haleb ve Bağdâd ve Edirne ve İstanbul kazâlarına ve Anadolî ve Rûm İli şadâret-i mesnedlerine dahî nâ'il ve (H.1056 ve M.1646) târihinde birinci ve 1062'de ikinci def'a olmak üzere makâm-ı meşîhat-ı İslâmiyyeye vâsıl olmuş ve altmış yaşında vefât idüp hânesi kurbine defn olunmuşdur. Müşârün ileyh hâkîkaten mahzen-i ‘ulûm-ı fezâ'il bir zât-ı nigû-şaâ'il idi. Mütenevvi' fenlerden hayli âşârı müretteb fetvâ ve dîvân-ı eş'ârı vardır. Kıt'a-i âtiye âşâr-ı şî'riyyesindendir. Kıt'a:

Geh baña geh ol hançer-i bürrâna bakarsuñ

Maşşûduñ eger cân ise cânâna bakarsuñ

Her va'di idersuñ niçe biñ 'ahd ile muhkem

Ammâ yine ne 'ahde ne peymâne bakarsuñ

8. Cem “Cem Sultan” (1299: III/45.)

Fâtih-i İstanbul Sultân Mehmed-i şânî hazretlerinin oğlu ve Sultân Bâyezîd hazretlerinin birâderidir. Bu zât Karamân vilâyeti vâlisi iken pederinin vefâtı ve birâderi Sultân Bâyezîd'ün cülûsını haber aldığı gibi bir kuvve-i külliye tedârikiyle saltanat da'vâsına kıyâm iderek müşârün ileyh'ün askeriyle muhârebeye başladıysa da bi'l-âhîre mağlûb olduğundan Rodos'daki (şövalyeler)le ilticâ eyledi. Anlar dahî bunu politikaca kendülerine bir sermâye ittihâz itmek üzere Fransa'ya gönderdiler. Orada çekdiği yedi senelik göz habsinden sonra Papa'nun yed-i esâretine düşerek orada dahî bir çok hürmet-i kâzibe ve ebleh-firibâne ile avudulup Hristiyanlığa dahî da'vet idildi. Mu'ahharen Fransa Kralı Sekizinci Şarl Roma'ya harben duhûlünde müşârün ileyh'i alup Napoli'ye gönderdi. El-hâsıl on üç sene böyle bir çok sefâlet ve miñnet içinde ifnâ-yı 'ömr eylediği hâlde âhîrü'l-emr Sultân Bâyezîd'ün Papa ile itdiği mukâvele üzerine Der-sa'âdet'den tebdîlen gönderilen Koca Muştafa Paşa yediyle (H.900 ve M.1494) târihinde ve otuz altı yaşında tesmîm olındı. Na'sı Bursa'ya celb ü defn idilmişdir. Sultân Bâyezîd tarafından şehzâde-i müşârün ileyh'ün 'avk u te'hîri vesâ'ir meşârif-i zarûriyyesi için senevî Papa'ya kırkbeş biñ “düka” virilür imiş. Şehzâde-i müşârün ileyh gâyet fatîh ü 'âkil olup hayâtında tertib eylediği dîvânçesi el-ân makbûl ü mütedâvildir.

9. Fâzıl Beg (1300: V/177)

Şu'arâ-yı be-nâmdandır. Ümerâ-yı müteğallibe-i Mısrıyye'den meşhûr Tâhir 'Ömer'ün oğlu olup pederi tutulduğu zamân henüz şabî olduğundan Dersa'âdet'e getirilerek enderûn-ı hümayûna alınmış idi. Tahşîl ü terbiyesi orada vefâtı (H.1225 ve M.1810) târihindedir.

10. Fıtnat Hânım (1300: V/205)

Şâ'ire-i meşhûre ki Şeyh İsmâ'il Efendi-zâde Es'ad Efendi'nün kerîmesi ve Şerîf Efendi'nün zevcesidir. Vefâtı (H.1194 ve M.1779) târihindedir.

11. Fuzûlî (1300: V/205)

'Âşık-ı bi'llâh bir şâ'ir-i hâkâyık-ı âgâh idi. Dîvânı ve Hadîkatü's-Sü'edâsı nazm u neşrde yazılan âşârıñ eñ mü'essir ü süzişlisidir. İsmi Muhammed bin Süleymân-ı Bağdâdî târih-i vefâtı (H.981 ve M.1563).

12. Gülşenî (İbrâhim Efendi) (1300: VI/90)

Kibâr-ı meşâyih-i şüfiyyeden şâhib-i tarîkat İbrâhim Efendi'nün mahlası ve lakabı heybetidir. Zâmirü'l-hâ müsmiri hâkâyık-ı 'ulûm-ı fününi 'ârif ve vücûd-ı nâdirü'l-mevcûdî gül-i şad-berg-i Gülşen-i ma'ârif idi. Cevâb-ı Meşnevî olmak üzere (Ma'nevî) nâm kitabı kırk günde nazm eyledi ki

Fārisī olarak kırk biñ ebyāt hāqāyık-ı āyātī cāmi‘ ve şafahāt-ı şütür-ı belāğat-menşūrında envā‘-ı envār-ı nükāt ü ma‘ānī zāhir ü lāmi‘dür. Müşārün ileyh an-aşl Āzerbaycānlı olup Rüşenī-i Tebrizī Dede ‘Ömer ve o dağı Seyyid Yaḥyā Şirvānī Ḥazretleri’nden kesb-i feyz ü dāniş eyledi. İsmā‘il Erdebilī vaḳ‘asında Mısr’a hicret ve oradan Sultān Süleymān Ḥazretleri’nün da‘vetine mebnī Dersa‘adet’e geldiği hālde mu‘aḥḥaren yine Mısr’a ‘avdetle (H.940 ve M.1533) tārīhinde orada me‘vā-yı rahmet eyledi. İrtihāllerine tārīḥ “Māte ḳuṭbu’z-zamān İbrāhīm” dinmişdür.

13. Ḥacı Bektaş-ı Velī (1299: III/75)

İsmi Muhammed’dür. Ḥorasan’da vāḳi‘ Nişābūr’da sādāt-ı kāzimedden İbrāhimü’s-Sānī nām zāt-ı şerīfūn şulbünden gelüp feyz ü reşādeti Şeyḥ Loḳmān Ḥorasanī’den aḥz ü iḳtibās eylemişdür. Velī-i müşārün ileyh kerāmeti zāhir bir şeyḥ-i kemālāt-mezāhir olup kırk sene i‘tikāf ü riyāzet ve kāffe-i makāmāt-ı mübārekeyi tolaşup ziyāret itdikden soñra Rūm’a gelerek Cemāl Sultān ve Açıḳ Ḥacım Sultān ve Şārī İsmā‘il ve Resūl Baba gibi maḥzinne-i kirāmdan ḥalīfeler yetiştirmiş ve dār-ı beḳāya rihleti (H.738 ve M.1337) senesinde vuḳū‘ bularak “Bektāşīyye” lafzı irtihāline tārīḥ düşmüşdür.

14. Ḥacı Bayrām-ı Velī (1299: III/75)

Evliyā‘ullāh-ı kirāmdandır. Anḳara ḳurbünde Şolfaşl Ḳaryesi’nden neş‘etle ibtidā‘ulūm-ı zāhireyi ikmāl ve Anḳara ve Bursa müderrisliğini istiḥşāl itdikden soñra Ḳayseriyye’de Şeyḥ Ḥāmid Aḳsarāyī Ḥazretleri’ne intisāb iderek o vāsītā ile ‘ulūm-ı bātınede dağı vāşıl-ı serḥad-i kemāl oldı ve şeyḥ müşārün ileyhūn Şām-ı Şerīf ve Mekke-i Mükerreme’ye ‘azīmetinde berāber bulunarak Aḳsarāy’da vuḳū‘-ı irtihāline degin yanından ayrılmadı. Ḥacı Bayrām-ı Velī Ḥazretleri’nün bir aralık müridleri nihāyet derece çoğaldığından ḥasūdları Sultān Murād-ı Sānī Ḥazretleri’ne bunuñ niyeti da‘vā-yı saltanat ve ḥalkı ilkā-yı vādī-i tuḡyāña dālāletdür dimeleriyle Edirne’de ḥuzūr-ı şāhiye ihzār olındıysa da pādşāh-ı ‘arīf-penāh gördüğü anda şalāḥ ü kemāline āgāḥ ve bināen ‘aleyh cāmi‘-i ‘atīḳde kürsī-i va‘z u naşīḥata çıkararak kendisinden ‘özü ü himmet-ḥ‘āḥ oldı. Evvelce sā‘iḳa-i ḥāsedle ‘aleyhinde bulunan bir vezīr ḳurduğu dām-ı ḡamz ü tezvīrūn bu vechile te’sīr-i nā-peḳīr olduğunu görince tedbīr-i diğere mürāca‘at ya‘nī mumā ileyhi tesmīm ḡaraḳıyla ḳonağına da‘vet idüp ešnā-yı muşāḥabetde bir kāse zehr şundi şeyḥ dağı “bunu biz içelüm maḳarratı size ‘āid olsun” diyü içmekle vezīr derḥāl semt-i ‘ademe irtihāl eyledi. Müşārün ileyh ara sıra ṭabl u naḳḳāre ve tūḡ u ‘alemle Anḳara çārşū vü bāzārında gezüp toplayabildiği aḳceyi bir taḳım ve fuḳarāya ṭağıdur ve her sene ehl ü ‘iyālīnün nafaḳasıyçün bi’z-zāt purçaḳ eküp biçüp anuñla iḳtifā eyler idi. Tārīḥ-i rihleti olan (H.833 ve M.1429) senesinden soñra altı nefer müridi zūḥūr iderek Ṭarīḳ-i Bayrāmiyye bir ḳaç ḳol olmuş ve āyīn ü sülūkleri tenevvü‘ itmişdür.

15. Ḥaşmet Efendi (1299: III/ 118)

Şudūr-ı ‘izāmdan ‘Abbās Efendi’nün oğlu olup ṭarīḳ-i tedrīse duḡl ile devr-i medāris itmekde iken (H.1175 ve M.1761) tārīhinde zebān-dırāzlık töhmetiyle Bursa’ya nefy ve soñra menfāsı Rodos’a taḥvīl olınup (H.1182 ve M.1768) tārīhinde orada vefāt eyledi. Murād Re’īs ile berāber yaturlar. Bir ḳıṭ‘a *Dīvān-ı Belāğat-‘Unvān*’ı vardır. İşbu ebyāt anuñdur:

Ruḥşat bulınur dāmen-i cānān ele girmez

Cānān bulınur ḡuşe-i imkān ele girmez

Ruḥsārını āzürde-i dest-i ṭaleb itme

Efsürde olur ol gül-i ḥandān ele girmez

Koynundan ayırma bil anuñ kadrini ey şüh

Haşmet gibi bir nüsha-i 'irfân ele girmez

16. Hüdâyî (1300: VII/145)

Kibâr-ı meşâyih-i Celvetiyye'den ve mazinne-i kirâmdandır. Bursa'da ricâl-i Bayrâmiyye'den Şeyh Muhammed Üftâde Hazretleri'nün ba'zı kerâmâtını müşâhede itmesi üzerine muqaddemen münselik olduğu tarîk-i fezâ'ili ve gâvâ'il-i mâl ü 'iyâlî bi'l-küllîye terk iderek şeyh müşârün ileyhe intisâb ü istihlâf idüp (H.1038 ve M.1628) târihinde toksan iki yaşında vâsıl-ı menzil-i rahmet olmuştur. Tarîkat-i 'aliyye-i Celvetiyye Şeyh İbrâhîm Geylânî zamânında mertebe-i hilâlde iken Hazret-i üftâde avânında münevver ve Hazret-i Hüdâyî vaktinde bedr-i kâmil oldu dirlir.

Hazret-i Hüdâyî fi'l-aşl Koçhisârlıdır. Ekseriyâ Üsküdâr'da Mihrimâh Sultân Câmî-i şerîfinde vesâ'ir maqâmât-ı müteberrikede va'z u naşîhata haşr-ı himmet buyurur idi. Mükemmel bir Dîvân-ı İlâhiyyât'ı vardır. Vefâtından sonra Balıkesirli Dizdâr-zâde Ahmed Efendi (H.1049) ba' dehû Seyyid Mes'ûd bin Hüdâyî (H.2067) ve andan sonra da Cennet Muhammed Efendi bin Fenâyî (H.1075) târihinde müte'âkıben şeyh müşârün ileyhe hilâfet itmişlerdür.

17. İzzet Monlâ "Keçeci-zâde" (1300: V/38)

Keçeci-zâde demekle meşhûr bir şâ'ir-i belîğdür ki 'aşrının re'îsü'l-üdebâsı idi. Şudûr-ı 'izâmdan Şâlih Efendi'nün maḥdûmıdır. Galata monlâsı iken vükelâ-yı devletden Hâlet Efendi'nün gâmzıyla Keşân'a nefy olunmuş ve yine mazhar-ı 'afv olarak İstanbul pâyesine çıkmış idi. Mu'ahḥaren ya'nî (H.1245 ve M.1829) târihinde Rusyamuḥârebesinin şulh ile ber-ḥaraf idilmesi tarafında bulunduğına ve ol bâbda bir lâyiha daḥı taqdim itdigine binâ'en Sivas'a nefy olunup târih-i mezbûr hilâlinde orada vefât eylemişdür. Biri *Bahâr-ı Efkâr* diğeri *Ḥazân-ı Aşâr* nâmıyla iki dîvânı ve *Mihnet-Keşân* ve *Gülşen-i Aşk* nâmıyla iki manzûme-i mu'ciz-beyânı vardır.

18. İşâmeddîn Ahmed "Taşköprülü" (1300: V/40)

Künyesi Ebu'l-ḥayr maskât-ı re'si Taşköpri vefâtı (H.961 ve M.1553) târihidür. Her bir 'ilmde bâḥşuş 'ilm ü ma'ânî vü kelâmda kemâlî müselle-i enâm idi. Otuz kadar şürûḥ u mütûn u ḥavâşî-i mu'teberesi vardır. *Şakâyık-ı Nu'mâniyye* daḥı cümle-i âşârandan olup bunu bidâyet-i devlet-i 'Osmâniyyeden evâḥir-i saltanat-ı Süleymân Hânî'ye kadar yazmış ve mu'ahḥaren Mecdî ve 'Atâ'ullâh Efendi zeylen ikmâl eylemişdür. Mümâ ileyh Taşköprili evâḥir-i 'ömrinde 'illet-i 'amâya mübtelâ olmağla ḥaraf-ı devletden miqdâr-ı kâfî tekâ'üd ma'âşı taḥşîş buyurulmuş idi. Medfeni Dersa'âdet'de 'Aşık Paşa Tekyesi civârındadır.

19. Kânî "Ebû Bekr" (1300: VI/70)

İsmi Ebû Bekr maskât-ı re'si Toḡad'dur. Diyâr-ı Rûm'ün mühre-i şu'arâsından idi. Dîvân-ı hümâyûn kaleminden neş'et ve ba'zı vüzerâya kitâbet iderek beyne'l-enâm şöhet ü nâm taḥşîl eyledikten sonra gûşe-i inzivâya çekilüp (H.1206 ve M.1791) târihinde âḥirete gitdi. Evâ'il-i ḥâlinde 'ayyâş idi sonra tarîkat-i 'aliyye-i Mevleviyye'ye intisâb iderek şalâḥ-ı ḥâl kesb eyledi dirlir. "Her sözi ma'den-i cevher idi gitdi Kânî" târih-i vefâtıdır.

20. Lâmi'î (1300: VI/131)

Bursa meşâyih-i kirâmından olup ismi Maḥmûd bin 'Osmân'dur. (H.940 ve M.1533) târihinde Bursa'da vefât eyledi. Neḡr ü nazmda kemâlî taşdik-kerde-i 'urefâ ve *Hüsn ü Dil* ve aña mümâşîl te'lîfât-ı pesendide-i üdebâ vü zurefâdur.

21. Leylâ Ḥanum (1300: VI/154)

Şâ'ire-i meşhûredür. Şudûr-ı 'izâmdan Morâlî-zâde Ḥâmid Efendi'nün kerîmesi olup akrabâsından Keçeci-zâde 'İzzet Monlâ vâsıtâsıyla taḥşîl-i ma'ârif-i edebiye eylemiş ve bir mürettep dîvân biraḡup (H.1246 ve M.1830) târihinde vefât itmişdür.

22. Mekki Mehmed Efendi (1300: VII/12)

Mekke-i Mükerrreme kâdîsi Halîl Efendi'nün şulbünden Mekke-i Mükerrreme'de dünyâya gelerek Dersa'âdet'de tarîk-i tedris'e dâhil ve 'ale't-tedric kaç'-ı merâtible (H.1202 ve M.1787) târihinde makâm-ı meşîhat-ı İslâmiyyeye vâsıl oldu. İki def'a iki seneye qarîb meşîhatı ve *Evâ'il-i Beyzâvî*'ye bir hâşiyesi ve *Kaşîde-i Bürde* üzerine Türkçe bir şerhi ve usûl-i fıkha dâ'ir bir risâlesi ve *Tevzîh*'den muqaddemât-ı erba'a üzre mürettep bir risâle-i nefîsesi ve daha başka âsârı vardır. Vefâtı (H.1212 ve M.1797) târihindedür. Oğlu Mekki-zâde Muştafa 'Âşım Efendi dahı (H.1233 ve M.1817) târihinden vefâtı târihi olan (H.1263 ve M.1846) târihine degin üç def'a on sekiz sene meşîhat itmişdür. İcrâ-yı ahkâm-ı şer'îyyede metîn idi.

23. Mısrî "Şeyh Niyâzî Efendi" (1300: VI/271)

Meşâyih-ı kirâmdan Şeyh Niyâzî Efendi'dür. Be-hasbi't-tarîka nisbeti sekiz vâsıta ile Seyyid Yahyâ Şîrvânî'ye varur. (H.1087 ve M.1676) târihinde Bursa'dan Limni Cezîresi'ne nefy olunup (H.1105 ve M.1694) târihinde orada vefât eylemişdür.

24. Mîr 'Ali Şîr "Nevâyî" (1300: VII/53)

Nevâyî mahlaşıyla şehîr bizât-ı fezâ'il-semîrdür ki Türkî ve Fârisî eş'ârı beyne's-su'arâ müsellemlerle (zü'l-lisāneyn) dinilür idi. Çağatay küberâ-yı ümerâsından bir zâtuñ şulbünden mehd-i vücûda geldi. Evâ'il-i hâlinde tahşîl-i ma'ârif emniyyesiyle bir çok mahallerde seyr ü seyâhat ve bu yüzden niçe meşâ'ib-i tâkat-fersâya teşâdüfle mübtelâ-yı fakr u sefâlet oldığı hâlde Sultân Hüseyin Baykara'nun câlis-i taht-ı saltanat olması üzerine Herât'a getirilüp az müddetde 'uhdesine rütbe-i refî'a-i vezâret tevcih eylediği mu'ahharen kendü ihtiyârıyla umûr-ı hükûmetden istignâ iderek gûşe-i inzivâya çekildi. Müşârün ileyh 'ömründen bir daқиқasını bile mālâ ya'nîye şarf itmeyüp dâ'imâ nazm u eş'âr u âbdâr ve neşr-i âsâr-ı dil-şikâr ile evkât-güzâr olmuş ve üçyüz kadar hayrât-ı şerîfe ta'mîr ve te'sîsine himmet iderek el-hâşıl feza'il-i ilmiyye ve hulfîyyeyi bihakkın câmi'-i ber-vücûd-ı nâdirü'l-mevcûd oldığını ez-her cihet irâ'e vü işbât itmişdür.

25. Müstakîm-Zâde (1300: VI/244)

İsmi Süleymân Sa'deddîn Efendi'dür. Dersa'âdet'de (H.1131 ve M.1718) târihinde dünyâya gelüp (H.1202) sâlinde ahrete intkâl eyledi. Mümâ ileyh 'âlim-i 'âmil bir fâzıl-ı kâmil idi. Zîrek'de Şoğuk Kuyu nâm mevkî' de defn-i hâk-i 'ıtrnâk olan kibâr-ı meşâyih-ı Nakşbendiyye'den olan meşhûr Tokâdî Emîn Efendi Hazretleri'nden ahz-ı dest-i 'inâbetle nâ'il-i rütbe-i hilâfet olup andan sonra halk ile ülfeti terk ve gûşe-i inzivâda te'lîfât ile iştiğâl eylemişdür. Altı cildi şâmil *Tercem-i Mektûbât-ı Ahmed Fârûkî*, *Şerh-i Dîvân-ı Cenâb-ı 'Alî*, *Tuhfetü'l-Haṭṭâtin*, *Devḥatü'l-Meşâyih*, *Mecelletü'n-Nisâb*, *Terceme-i Kânûnü'l-Edeb*, *Terceme-i Fıkh-ı Kebîr*, *Risâle-i Hîşâl-i 'Aşere*, *Risâle-i Cevher-i Hamse* ve emşâli otuz yedi 'aded kitâb cümle-i âsârındandır.

26. Nâbî (1300: VII/69)

Hâme-i i'câzî hâzîne-i nûkte vü ma'ânî âzin ü be-tahşîş-i gâzel-güyan-ı şu'arâ-yı Rûm içinde her sözi bir cevher-i nâb-ı kıymet-i nâ-yâba mütevâzin olan Urfalı Yûsuf Nâbî Efendi olup zerîn-kalem-i i'tibâr ile tahrîre sezâvâr olan dîvân-ı eş'ârı ve Hacc-ı şerîfe 'azîmeti eşnâda ahvâl-i Hicâziyye'yi şâmil yazdığı *Tuhfetü'l-Haremeyn* îve *Ġazâ-nâme* ve *Hayr-âbâd* ve *Hayriyye* nâmlarıyla manzûm eşer-i ber-güzîdesi ve ba'z-ı münşe'âtı şâyânı mütâlâ'adur. (H.1124 ve M.1712) târihinde vefât idüp Üskûdar'da Miskînler civârında vâkı' maqbere-i mahşûşına defn olındı. Qabri Sultân Mehmed-i Şânî zamânında ta'mîr olmışdur.

27. Nedîm (1300: VII/79)

Meşâhîr-i şu'arâdan ve fühûl-i 'ulemâdan ve Sultân Ahmed-i Şâlis Hazretleri'nün havâş-ı nüdemâsındandır. Bir gün Sultân müşârün ileyh Şadr-ı a'zamı İbrâhîm Paşa ile Kaşr-ı Sa'id Âbâd'a toğrı zevraḥ-süvâr-ı tenezzüh olup kenâr-ı kaşra yanaşdıkları sırada orada dest-i ber-sîne-i edeb duran

işbu Nedîm merhûma “İbrâhîm Paşa ile böyle zevrağ-süvâr-ı temâşâ olduğumızı şimdi bi'l-bedâhe bir beytde nazm eyle” diyü şifâhen emr buyurduklarında hüma-yı icrâ-yı ‘ale’r-re’si ve’l-‘ayn ile

Gördüm almış zevrağa lütfîle şadrın pâdşâh

Burc-ı âbîde kırañ itmiş meger mihr ile mâh

maṭla‘ ını fi’l-hâl nazm itmişdür ki ḥaḳîkâten ğâyet laṭîf ü âbdâr düşmüşdür.

28. Nef’î “Erzrûmî” (1300: VII/88)

Şu‘arâ-yı be-nâmdandır. Hicvde emsâli görölmediginden (Âteş-zebân)lıkla tavşîf idilür idi. Tekye şâhibi Şadr-ı A‘zam Bayrâm Paşa’yı hicvi üzerine (H.1044 ve M.1634) târihinde aḥnâḳ olındı. Ḳaşa’idde şöhret-i kâmile ve bir dîvânı ve âşâr-ı sâ’iresi vardır.

29. Nesîmî “Seyyid ‘imâdeddîn” (1300: VII/82)

Aşıl ismi Seyyid ‘İmâdeddîn’dür. Haleb’de sâkin idi. ‘aşk-ı İlâhî ile ser-mest-i vecd ü istiğraḳ olduğu hâlde ağzından zâhiri şer‘-i şerîfe münâfî ba‘zı sözler kaçırıldığından koyun gibi derisini yüzerek şehîd itdiler. ‘Ulûm ü fûnûda mahâret-i külliye şâhibi olup ‘aşk üzerine pek çok eş‘âr u ebyât söylemişdür. El-yevm mürettep bir dîvânı vardır. Kâtib Çelebi’nün Keşfü’z-Zünûn’da taḥḳîkine göre mûmâ ileyh Nesîmî Fazl-ı Hürûfî şâkirdlerinden imiş. Haleb’de şehâdeti (H.820 ve M.1417) târihindedür.

30. Neş’et “Ḥ’âce Neş’et Süleymân Efendi” (1300: VII/83)

(H.1148 ve M.1735) târihinde Edirne’de zînet-efzâ-yı ‘âlem-i şühûd olup ‘unfûvân-ı tufûliyetinde Dersa‘âdet’de bi’l-muvâşale taḥşîl-i ma‘ârif-i külliye eyledikten sonra ṭarîḳat-i ‘aliyye-i Nakşbendiyye’ye sülûk itmiş ve Monla Gürânî semtinde vâḳî‘ konağında ba‘zı talebeye Fârisî ta‘lîmî ve Mesnevî-i Şerîf okuyanların müşkilâtını ḥal ve ‘ibâdât u tâ‘at ile iştigâl eylemiş idi. Vefâtı (H.1222 ve M.1807) târihindedür. *Dîvân-ı belâğat-‘Unvâm* ile *Ṭûfân-ı Ma‘rifet* nâmındaki eşer-i mu‘ciz-beyânî şâyeste-i sâpâş u taḥsîdür. Müşârûn ileyhün kerâmeti daḥı meşhûr ve du‘âsı maḳbûl idi.

31. Pertev (1299: II/85)

Muvaḳḳit-zâde demekle ma‘rûf vaḳ‘a-nüvis Muḥammed Pertev Efendi ki Anadolı muḥasebe kaleminden yetişerek vaḳ‘a-nüvis-i devlet ve âmedi-i dîvân-ı hümayûn olmuştur. (H.1222 ve M.1807) târihinde ordu-yı hümayûn ile Edirne’de bulunduğu eşnâda vefât etmekle (*Şâ‘irânun şem‘-i ümidinde pertev kalmadı*) mısra‘ ını menḳûṭ olarak târiḥ düşürdiler. Mûmâ ileyhün bir kıṭ‘a maṭbû‘ *Dîvân-ı Belâğat-‘Unvâm* vardır.

32. Sezâî (1300: IV/37)

Kibâr-ı meşâyih-ı müte’ahḥirînden olup maskat-ı re’si Edirne ismi Ḥasan târiḥ-i vefâtı (H.1051 ve M.1641) senesidir. İntisâbı bir kaç vâsitâ ile İbrâhîm Gülşenî Ḥazretleri’ne muntehî olur. Şeyḫ müşârûn ileyhün pek çok eş‘âr-ı ḥaḳîḳat-âmîzi vardır ve şu bir kaç beyt daḥı o cümle-i cemiledendir:

Âdem-i ma‘nâyı mir‘ât eyleyenler zâhiren

Seyr ider Allâh’ı ḥalḳda ḥalḳı da Allâh’da

Sa‘y idüp ḳulluḳda maḥv ol şıdḳ ile kim lâ-cerem

‘Abd-i maḥzî şâh iderler bu ulu dergâhda

Bāde-i engūra el şunmam bu bezm-i fānide

Ey Sezāyī kāmīl oldur k'ola dā'im rāhda

33. Sırrī Hānum (1300: IV/34)

Şā'ire-i meşhūredür. (H.1230 ve M.1814) tārīhinde nefsi-i Diyārbekr'de tevellüd eylemiş ve tahşil-i 'ilm ü edeb ile fenn-i nazmda yed-i tūlā şāhibesi olmuştur. Āşār-ı şī'riyyesinden ba'zıları *Harābāt* da munderic olup anlardan başka bir haylī tahmisāt u tesdisātı ve bir çok güzide gazelıyyatı olduğu dağı mervīdür. Zırde muharrer ebyāt bir gazel-i 'aşıkānesinden intihāb olındı:

Mürğ-i dil pervāza geldi lāneler ağlar baña

Çıkdı zūnnārum bu kez hum-hāneler ağlar baña

Āşnālar seng-i ta'n-endāz olurlar her taraf

Vākıf olsa hālūme bīgāneler ağlar baña

Sākī-i bezmūn elin öpsem ayağūñçün güzel

Dilberüm dil-teng olur peymāneler ağlar baña

Mümā ileyhānuñ tatikat-ı 'aliyyeye dağı şeref-i nisbeti ve bi'l-hāşşaBağdād'a 'azimetle o nevāhīde vākī' bi'l-cümle merākıd-ı müteberrikeyi ziyāreti var imiş. Diyārbekr'e 'avdetinden bir kaç ay sonra Dersa'adet'e gelerek müteveffā Kāmīl Paşa'nun hānegisi olmuş idi.

34. Sürürī "İsmi Muştafa" (1300: IV/34)

Fuzalā-yı meşāyıl-ı kirāmdan Gelibolı kaşabasında tevellüd ve Emīr Buḥārī dāmādı Maḥmūd Efendi Ḥazretleri'nden telemmüz idüp *Meşnevi*, *Ḥāfiz*, *Gülistān* ve *Bostān* 'a şerḥ-i mu'tebere tahrīr itmiş ve bunlardan başka daha bir çok ḥavāşī-i maḥbūle yazdığı gibi 'ilm-i tıbbā dā'ir tedris ider idi. Vefātı (H.969 ve M.1561) tārīhindedür.

35. Sürürī "Muştafa Bin Şa'bān" (1300: IV/34)

Meşāhirin-i müverriḥin ü şu'arādandır. Fi'l-aşl Aṭana'lı ve ismi Muştafa bin Şa'bān olup şā'ir-i meşhūr Sünbül-zāde Vehbī Efendi ile mu'āşır idi. Maṭbū' ve mükemmel bir *Divān* vardır. Vefātı (H.1229 ve M.1813) tārīhindedür.

36. Şeref Hānum (1300: IV/138)

Maṭbū' *Divān* şāhibesi Şeref Hānum'dur ki tezkire-i Faṭīn'de yazıldığına göre şu'arā-yı 'ulemādan ve şāhib-i kütübḥāne Şeyḥu'l-İslām 'Ārif Efendi neslinden Nebīl Beg merḥūmuñ kerimesi şā'ire ve edibe bir ḥatundur. (H.1224 ve M.1809) tārīhinde tevellüd itmişdür.

37. Şemseddīn Aḥmed "İbni Kemāl" (1300: IV/151)

Şöhretiyle sıyt-efken-i evc-i a'lā-yı kemāl olan zat-ı ma'ālī-simāt ki kuvve-i 'ilmiyye ve ma'neviyyesinden kināye olarak zamānında "müfti's-sekaleyn" laḳabıyla yād olunur işdi. Nā-tamām bir tefsiri ile *Keşf ü Hidāye* ve *Telviḥ* nām kitāblara başka başka ḥāşiyeleri ve *İslāḥ u İzāḥ* ve uşūlden *Tagyir ü Tenkiḥ* nāmlarında birer metn ve şerḥleri ve Devlet-i 'Osmāniyye'ye dā'ir bir tārīḥ-i nefisi vardır ve kaffe-i te'lifātı üçyüze karib olduğu ḥālede (H.940 yaḥud 941 ve M.1533) tārīhinde vefāt eylemiş ve kabri Edirne kapısı ḥāricinde el-ān ziyāretgāh-ı enām bulunmuşdur.

38. Vâsıf Beg "Enderunlu" (1300: VII/111)

Şu'arâ-yı benâmdandır. Enderûn-ı hümâyûnda perver-i şebâb-ı feyz ü ma'rifet olup mu'ahharen çırağ idilmiş ve maqbûl-i ehl-i tabâyi' bir kıt'a maṭbû' *Divân* bırağarak (H.1240 ve M.1824) târihinde vefât eylemiştir.

39. Vehbî "Sünbül-Zâde" (1300: VII/130)

A'lem-i şu'arâ ü eş'ar-ı 'ulemâ bir zât-ı ma'ârif-intimâ olup Sünbül-zâde lakabıyla şöhret almıştır. Sünbül-i beden-i laṭîfî Mar'aş'da demîde-i bustân-ı vücûd oldu. İbtidâ tarîk-i kazâda bulunup mu'ahharen meslek-i hâcegâna ve sonra yine tarîk-i mezkûra girerek bir müddet daḥî İrân'na me'mûriyetle sefer itdi ve sonra menzûlen beş sene esîr-i firâş olup (H.1214 ve M.1799) târihinde terk-i dâr-ı mâ'âş eyledi. *Tuhfe* ve *Nuhbe'si* ve *Divâm* meşhûr olup *Şevk-Engiz* nâmında bir de hikâyet-nâmesi vardır. *Tannâne* nâm kâşîdesi bâ'îş-i hayât u necâtı oldu dırler.

40. Veysî "Bin Muhammed Üskübî" (1300: VII/132)

Şu'arâdandır. "Gazel" târih-i irtihâli olmak üzere (H.1037 ve M.1627) târihinde vefât eyledi.

41. Yazıcı-Zâde "Muhammed Efendi, Dâ'î" (1300: VII/191)

Kibâr-ı meşâyih-ı Bayrâmiyye'den meşhûr *Muhammediye* şâhibi Muhammed Efendi'nün şöhreti olup maḥlaş "Dâ'î" ve irtihâli (H.855 ve M.1451) târihindedir. Gelibolî hâricinde leb-i deryâda kendi oyduğu bit taş kovuğunda gûşe-nişin-i inzivâ bir 'âbid-i bî-hemtâ idi. Derûn-ı şehre olan hânesinün yerine mu'ahharen bir medrese binâ idilmiştir ve birâderi Ahmed-i Bîcân Hazretleri'nün daḥî maḥall-i mezbûrda yine taşdan oyulmuş bir 'ibâdet-hânesi vardır. Müşârûn ileyh hazretleri ibtidâ-yı hâlinde egerci bir merd-i fâzıl ve 'ulûm u fûnunda mâhir ü kâmil idiyse de 'iş ü 'işrete biraz münhemik olduğundan Hâcî Bayrâm-ı Velî Hazretleri Anḳara'dan ihdâren Edirne'ye gelürken Gelibolî'ya uğradıklarında nâşiyesinde eser-i isti'dâ hiss itmekle müşârûn ileyhi huzûrına celb ve 'arz-ı şahbâ-yı haḳîkatle mir'ât-ı kalbinden gubâr-ı mâsivâ ve ârzû-yı nefis-i hevâyı ref' u selb eylemişlerdir. *Muhammediye*'yi bu hâdişeden sonra 'ibâdet-hâne-i mezkûrede te'lif eyledi.

42. Yahyâ Efendi "Nev'î" (1300: VII/206)

'Aşrınun 'ulemâş bir fâzıl-ı zî-şân olup Sulṭân Murâd Hazretleri şeh-zâdelerine hâcelik itmiş ve rütbe-i 'ilmiyyeyi devr iderek (H.1008 ve M.1598) târihinde şahın-ı şahrâ-yı cinâna kadem başmıştır. Zamânında Nev'î Efendi nâmıyla yâd olunur âşâr-ı 'ilmiyye ve şî'riyyesinden istifâde idilür idi. 'İlm-i kelâmda *Maḥşûlû'l-Kelâm* nâm metn-i metin bunundur. Şemseddin Fenârî'nün *Risâle-i Kudsiyye*'sine bir şerhi ve hâce-zâdenün *Tuhfât* hâşiyesine ve hâşiyeyi *Heyâkilü'n-Nûr* ve *Evâ'ilü'l-Muvâfîḳ* ve *Telvîḥ* ve *Hidâye* ve *Miftâḥ*'a ta'lîkâtı ve haylî resâ'ili vardır. *Füsûşü'l-Hikem*'i daḥî emr-i Sulṭân Murâd Hânî ile şerh eyledi.

Sulṭân-ı müşârûn ileyhe umûr-ı devletde ekşeriyyâ mûmâ ileyhi müsteşâr ittihaz buyururlar idi. Hattâ mansıb-ı şadâret için Sinân Paşa ile Ferhâd Paşa'dan kanğısının tercihi haḳkında bir kaç def'a müzakere vü mükâtebe cereyân idüp Sulṭân Murâd Sinân Paşa'nun rüçhânını bi'l-istiḥâre beyân eyledükde hâce-i müşârûn ileyh rû'yâñuz şeytânî olmak gerek zîrâ 'inde'l-aḳl ve's-şer' mümkün degüldür. Bununla beraber az çok hiç bir kimseden para ve hediye almaz ve kâdîlik istemez idi.

43. Yûnus Emre (1300: VII/255)

Bolî ahâlîsinden olup Saḳarya civârında zâviye-nişin-i 'uzlet olan Şeyḫ Tapduk Emre Hazretleri'nden hâ'iz-i nişâb-ı feyz ü kemâ olmuş ve beyne'l-ümmet rüşd kerâmetle şöhret bularak (H.843 ve M.1439) târihinde vefât eylemiştir. Qabri Kûtâhiyye şuyunun Saḳarya Nehri'ne qarıştığı maḥalledür. Müşârûn ileyhün okuyup yazması olmadığı halde Türkçe ilâyiyyâtı kendisinin 'ilm-i tevḥidde maḳâm-ı âlî şâhibi olduğunu izhâr ider. Ez-cümle şu güftesi:

Nazar eyle itüri pazar eyle götüri

Yaradılanı hoş gör yaradandan ötüri

44. Yūsuf Sināneddīn “Sinān Paşa (1300: VII/246)

Sinān Paşa haḥud Ḥāce Paşa diyü meşhūr vezīr-i fezā’il-me’sūrdur. ‘Ulūm-ı ‘aqliyye ve nakliyyede keşirü’l-ıttılā’ olup evā’il-i ḥālinde zihni şükük ü zūnūndan ve taḥayyülāt-ı fāsīde vü tevehhümāt-ı kāsideden kurtaramamış olduğu cihetle akrānının ve ez-cümle pederi Hızır Beg’ün çok kere levmi-ta’yibine dūcār olmuş ve bir def’a süfresinde itdiği mu‘ānede ve bıraktığı iştibāh üzerine pederinden başına bir şahan bile yemişdür. Pederi vefāt itdikden sonra bir müddet tedris ile meşgūl mu’aḥḥaren Fātiḥ Sultān Muḥammed Ḥazretleri’ne ḥācelik idüp müte‘ākiben rütbe-i vezārete nā’il oldu. ‘Ulūm-ı riyāziyyeyi emr-i şāhāne ile bi’l-vāṣita ‘Ali Kuçcı’dan tahşil ve Qāḍi-zāde Rūmī’nün *Çağmīnī* üzerine yazdığı şerhine ḥavāṣi taḥrīr itdi ve nezd-i pādşāhide fevka’l-gāye bir mevki’a mālīk iken (H.881 ve M.1476) tārīhinde zevāl-i tevcīh-i şāhiye uğramasına binā’en ‘azl u ḥabs olup ‘ulemānūn lehinde kıl ü kāle kākışmaları üzerine bi’t-taḥliye Seferiḥiṣār kādī vü müderrisligiyle Dersa’ādet’den çıkarıldı ve Sultān Bāyezīd cālīs-i taḥt-ı saltanat olduğda getürdüp Edirne Medresesi’ni iḥsān buyurdu. Münacāt semtinde ve *Tazarru’-Nāme* nāmında Türkī bir kitabı ve *Tezkiretü’l-Evliyā* nāmında diğer bir eṣeri ve *Hidāye*’den tahāret bahşine bir a’lā risālesi vardır. Edirne’de vefātı (H.891 ve M.1486) senesindedür. Müşārün ileyhūn Şeyḥ Ebu’l-Vefā Ḥazretleri’nden irşāda isticāza ve ba’zān kürsiye çıkup irād-ı nuṣṣ u mev’īza itdiği ve bir aralık maḥtūl Maḥmūd Paşa’nuñ yerine vezīr-i a’zām olup sonra Dersa’ādet’de vefāt eylediği menkūldür.

Sonuç:

Ahmed Rifat Efendi’nin tarih ve coğrafya sözlüğü olarak tanınan *Lügāt-ı Tārīhiyye ve Coğrāfiyye* adlı VII ciltlik eseri biyografi geleneği çerçevesinde taranmıştır. Tarama neticesinde, şair ve edib kimliği ile öne çıkan XIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar olan zaman dilimine ait 44 şair biyografisi tespit edilmiş ve çevriyazıya aktarılmıştır.

Eserde, şairlerin biyografilerinin verilmiş şekli ile şura tezkirelerindeki şairlerin verilmiş şekli arasında benzerlik olduğu görülmüş ve bu çerçevede bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Değerlendirme neticesinde, şairin tanıtımında rol oynayan hayatı ve edebî kişiliği açıklığa kavuşturulmuştur. Yazarın, şairliğinden ziyade tasavvufî kişiliği ve âlimliği ile tanınmış şahsiyetlerin biyografilerinde daha hürmetkār ve sanatlı bir dil kullandığı görülmüştür. Bunun yanında devlet adamlığı ile tanınmış şahsiyetlerin, hayatları ve görevleri ile ilgili daha ayrıntılı bilgiler verildiği dikkat çekmektedir.

Eserde, şairlerin çoğunluğunun, ölümü ve ölüm tarihi hakkında bilgiler verilmiş, ölümüne “ebcedle” düşürülen tarih mısraları veya ibareler, ölüm yerleri, mezarlarının nerede bulunduğu, nasıl öldükleri, kaç yaşında öldükleri gibi tanıtımlar konu edilmiştir. Şairlerin tanıtım ve değerlendirilmesinde onların öğrenim ve yetişme durumları yanında, meslekleri, kariyerleri, bu mesleği ve kariyeri nasıl elde ettikleri gibi bilgilerin verildiği görülmüştür.

Eserde, şairlerin edebî kişilikleriyle ilgili yeterli bilgi ve değerlendirmenin olmadığı görülmüştür. Bu durum, eserin sadece şairler için hazırlanmış bir biyografi kitabı olmamasından kaynaklanmaktadır. Şairlerin bazıları mahlaslarıyla verilmiş, bazıları da asıl isimleri, lakabları ve unvanları ile birlikte tanıtılmıştır. Eserde, yazmış olduğu eserler vasıtasıyla tanıtılan şahsiyetlerin yanında bazı şairlerin şiirlerinden örnekler de sunulmuştur.

Yaptığımız araştırma sonucunda, halen eski harfli matbu nüshası kullanılan *Lügāt-ı Tārīhiyye ve Coğrāfiyye*’nin II. cildi üzerine yapılan bir yüksek lisans tezi dışında bir ilmi çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu çalışma ile eserin biyografik açıdan zengin olduğuna dikkat çekilmiş ve bunların arasında şair biyografilerinin de olduğu ortaya çıkartılmıştır. Eserdeki şair biyografilerinin toplu olarak

sunulması bu alandaki bir boşluğu dolduracak ve araştırmacılara kolaylık sağlayacaktır. Bu çalışma ayrıca, eser üzerine yapılacak farklı bilimsel çalışmalara da kapı aralayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmed Rif'at (1299). *Lügat-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye*, C.I, İstanbul.
- Ahmed Rif'at (1299). *Lügat-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye*, C.II, İstanbul.
- Ahmed Rif'at (1299). *Lügat-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye*, C.III, İstanbul.
- Ahmed Rif'at (1300). *Lügat-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye*, C.IV, İstanbul.
- Ahmed Rif'at (1300). *Lügat-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye*, C.V, İstanbul.
- Ahmed Rif'at (1300). *Lügat-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye*, C.VI, İstanbul.
- Ahmed Rif'at (1300). *Lügat-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye*, C.VII, İstanbul.
- Arslan M. (2014). "Ahmed Rif'at Efendi, Yağlıcı-zâde." <http://www.turkedebiyatilisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4650>
- Babinger, F. (2000). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*. çev. Coşkun Üçok. Ankara: KB Yay.
- Bursalı Mehmed Tahir (1342). *Osmanlı Müellifleri*.C. III. İstanbul.
- Erdoğan, N. (2017). *Lugat-ı Tarihiyye ve Cografiyye II. cilt (Transkripsiyon-inceleme-madde başı indeksi)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kahraman, D. (2008). *Şemseddin Sâmî'nin Kâmûsu'l-Â'lâm Adlı Eserinin III. ve IV. Cildinde Geçen Eski Türk Edebiyatıyla İlgili Biyografiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, R. (2009). "Tuhfe-i Nâilî'de Şair Kimlikleri", *Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/2 Winter, s.760-776.
- Kılıç, F. (1998). *XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Levend, A. S. (1988), *Türk Edebiyatı Tarihi, Giriş*, I.C. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî*.C. II. İstanbul.
- Nazık, S. (2008). *Şemseddin Sâmî'nin Kâmûsu'l-A'lâm Adlı Eserinin V. ve VI. Cildinde Geçen Osmanlı Şâirlerinin Biyografileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özcan, A. (1989). "Ahmed Rif'at Efendi". *İslam Ansiklopedisi*.C. II. İstanbul: TDV. Yay. 130, 131.
- Tek, Ş. (2005). *Şemseddin Sami'nin Kâmûsu'l-Alam Adlı Eserinin 1. ve 2. Ciltlerinde Eski Türk Edebiyatı ile İlgili Biyografiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti: Doğu Akdeniz Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
- Tolasa, H. (2002). *Sehî, Latîfî, Âşık Çelebî Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Ankara: Akçağ Yay.